

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
МОВНІ УПЕРЕДЖЕННЯ ДО МЕТАМОВНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ
ЖИТЕЛІВ КОСОНЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

ЛЕВРИНЦ ОРШОЛЯ

Студентка IV-го курсу

Освітня програма «Середня освіта (Мова і література (угорська))»

Спеціальність 01 Освіта / Педагогіка 014 «Середня освіта (Мова і література угорська)»

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 107 / 14.10.2024.

Науковий керівник:

Дудич Катерина Іванівна

доктор філософії, доцент

Завідувач кафедри

Берегсасі Аніко Ференцівна,

зав. кафедри, доктор габілітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота
МОВНІ УПЕРЕДЖЕННЯ ДО МЕТАМОВНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ
ЖИТЕЛІВ КОСОНЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV -го курсу

Левринц Оршоля

Освітня програма «Середня освіта (Мова і література (угорська))»
Спеціальність 01 Освіта / Педагогіка 014 «Середня освіта (Мова і література угорська)»

Науковий керівник: **Дудич Катерина Іванівна**
доктор філософії, доцент

Рецензент: **Газдаг Вільмош Вільмошович**
доктор філософії, доцент

Берегове
2025

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Filológia Tanszék

**NYELVI ELŐÍTÉLETEK A KASZONYI KISTÉRSÉG
LAKOSSÁGÁNAK METANYELVI MEGNYILATKOZÁSAIBAN**
Szakdolgozat

Készítette: Lőrinc Orsolya

BA IV. évfolyamos magyar nyelv és irodalom
szakos hallgató

Témavezető: Dr. Dudics Katalin

PhD, docens

Recenzens: Dr. Gazdag Vilmos

PhD, docens

ЗМІСТ

I.	Вступ.....	6
	1.1. Постановка мети	6
	1.2. Метод дослідження, гіпотези	7
II.	Поняття мовного стереотипу, дослідження мовних стереотипів	9
III.	Обставини збору матеріалу. Соціологічні властивості інформаторів.....	12
IV.	Результати	13
	4.1. Що називають мешканці населених пунктів косоньської сільської громади діалектом за даними анкетного опитування	13
	4.2. Метамовні знання дорослого населення Косині	21
V.	Висновки	33
	Використана література	34
	Резюме	
	Додаток	

TARTALOMJEGYZÉK

I.	Bevezetés	6
	1.1. Célkitűzés	6
	1.2. A vizsgálat módszere, hipotézisek.....	7
II.	A nyelvi sztereotípiák fogalma, a nyelvi sztereotípiákra vonatkozó vizsgálatok....	9
III.	A gyűjtés körülményeiről. Az adatközlők szociológiai változóiról	12
IV.	Eredmények	13
	4.1. Mit neveznek nyelvjárásnak a kaszonyi kistérség településeinek lakói egy kérdőíves felmérés alapján	13
	4.2. Kaszony felnőtt lakosságának metanyelvi ismeretei	21
V.	Összefoglalás	33
	Felhasznált irodalom	34
	Rezümé	
	Melléklet	

I. BEVEZETÉS

Különböző településeken élő emberek tulajdonságai és szemléletmódja több tekintetben eltérő lehet. Ezek az eltérések konkrétan megmutatkozhatnak a nyelvhasználatban és bizonyos nyelvi formákhoz való hozzáállásban is. Jellemző, hogy a városokban, leginkább a fővárosban élő lakosság hajlamos a stigmatizációra, míg a vidéken élő emberek inkább megértőek a nem standard nyelvi formákkal kapcsolatban (Kontra 2003a: 181–185).

Kutatási előzményeim közé tartozik, hogy 2023 és 2025 között átfogó felméréseket végeztem a Kaszonyi kistérségben, mely során 173 adatközlői válasz gyűlt össze. A kutatást két fázisban valósítottam meg. Az első szakaszban a Kaszonyi kistérség három településén végeztem felmérést, míg a második szakaszban szülőfalumban, Kaszonyban folytattam az adatgyűjtést. A második kutatás során sikerült több adatközlőt megszólítanom, ami elsősorban annak köszönhető, hogy szülőfalumban szélesebb ismeretségi körrel rendelkezem, így több résztvevőt sikerült bevonnom a kutatásba. Ugyanakkor Zápszony és Csonkapapi településekről is jelentős mennyiségű adat érkezett, ami tovább növelte a kutatás reprezentativitását.

A kapott válaszok alapján megállapítható, hogy az adatközlők jelentős része magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik, ami arra enged következtetni, hogy az értelmiségi réteg nagyobb érdeklődést tanúsít a hasonló jellegű kutatások iránt.

Jelen kutatás témája Nyelvi előítéletek a Kaszonyi kistérség lakosságának metanyelvi megnyilatkozásaiban (Kaszony, Zápszony illetve Csonkapapi településeken).

Munkámban a Kaszonyi kistérség lakosainak nyelvjárásokkal kapcsolatos véleményét vizsgálom. Kutatásom célja az, hogy mélyebb betekintést nyerjünk abba, hogyan viszonyulnak a lakosok az anyanyelvhez, nyelvjárásokhoz, illetve államnyelvhez. Felmérésem arra irányul, hogy a megkérdezett adatközlők mennyire tudatosak saját nyelvhasználatukat illetően, valamint hogyan vélekednek a környező falvak beszédmódjáról.

Célomul a következőket tűztem ki:

- Feltárni, hogy a Kaszonyi kistérség lakói körében *milyen formában jelennek meg nyelvi sztereotípiák*, és ezek *hogyan befolyásolják a települések közötti viszonyokat*.
- Bemutatni a helyi lakosság *anyanyelvhez, nyelvjáráshoz és államnyelvhez* (ukrán) való viszonyát.

- A korábbi kérdőíves felmérések alapján feltárni, *milyen tendenciák rajzolódnak ki a lakosság nyelvhasználati tudatosságáról.*
- Az adatközlők által megadott konkrét példák vizsgálata révén *részletesebb képet adni a Kaszonyi kistérségben használt nyelvváltozatokról.*

A vizsgálat adatai alapján bepillantást nyerhetünk a kistérségben élő emberek nyelvi attitűdjeibe, a nyelvi sztereotípiákba, valamint abba, hogy a nyelvhasználati szokások miként befolyásolják a helyi közösségek kapcsolatait és identitását. Továbbá, a kutatás lehetőséget ad arra, hogy feltárjuk a különböző települések közötti nyelvi különbségeket és hasonlóságokat.

A nyelvhasználat, nyelvi sajátosságok alapján történő ítélezés nem újkeletű, valószínűleg egyidős az emberiség történetével. Már az Ószövetség is rögzíti a nyelvi különbségek azonosításának jelenségét, illetve a nyelvi különbségek kezelésének az egyik lehető legdiszkriminatívabb és legdrasztikusabb módját. A történet szerint háború dúlt a Jordán folyó mentén Gileád és Efraim lakói között, melyből az előbbiek kerültek ki győztesként. Negyvenkétezer efraimbelit gyilkoltak meg, akiknek egy része menekülés közben esett áldozatul, amikor megkérdezték tőlük, hogy efraimbeliek-e. Ha a válasz „nem” volt, akkor kimondatták velük, hogy Sibboleth, amit – a másfajta nyelvi hátterükből kifolyólag – az efraimbeliek Szibboleth-nek ejtettek, ez alapján azonosították és ölték meg őket (Kontra 2016: 651-659).

A vizsgálat módszere, hipotézisek

A vizsgálatot egy általam összeállított kérdőív segítségével végeztem. A gyűjtés során online verziót alkalmaztam. Olyan kérdéseket tettem fel, amelyek megválaszolása választ ad arra, milyen nyelvjárási szokásokkal rendelkeznek a kaszonyi, zápszonyi, csonkapapi lakosok. A kérdőívben többnyire zárt kérdések jelentek meg, azonban az adatközlők nyitott kérdések által is kifejtették véleményüket.

A szakirodalomban való tájékozódás, illetve megfigyeléseim alapján a következő hipotéziseket fogalmaztam meg:

- Hipotéziseim szerint *nincs minden beszélő tisztában a saját települése nyelvhasználatával, mivel úgy gondolják, hogy köznyelvet beszélnek. Azonban egy másik község nyelvjárási sajátosságait érzékelik.*
- Úgy vélem, hogy *érte már negatív élmény az adatközlőket beszédmodjuk miatt, tehát hivatalos helyzetben igyekeznek elhagyni a nyelvjárási beszédüket.*

- A vizsgált települések lakosai inkább *hagyományként, régiségként* tekintenek a nyelvjárásra.
- A *magasabb végzettséggel rendelkezők* nagyobb valószínűséggel mutatnak *pozitív attitűdöt* a nyelvjárások iránt, míg az *alacsonyabb végzettségűek* körében a nyelvjárásokkal szembeni *negatív megítélés* erősebb lehet.
- Feltételezem, hogy a válaszadók *összességében elfogadóak a nyelvjárással kapcsolatban*.

II. A NYELVI SZTEREOTÍPIA FOGALMA, A NYELVI SZTEREOTÍPIÁRA VONATKOZÓ VIZSGÁLATOK

Ahogy a szociológiai és pszichológiai fogalom esetében, úgy a nyelvi értelemben vett mássághoz, ami gyakran hátránként realizálódik, különféle (nyelvi) előítéletek és sztereotípiák (tágabban szemlélve: különféle nyelvi ideológiák) társulnak. Azonban a nyelvi sztereotípiák és előítéletek által létrejövő nyelvi hátrány még nem feltétlen vezet nyelvi diszkriminációhoz, mivel míg az előítélet attitűdöket, véleményeket és érzelmi viszonyulást (azaz affektív tényezőket), illetve a sztereotípiát ennek a kognitív vonatkozásait foglalja magában, addig a diszkrimináció egy másik csoport vagy személy irányába ténylegesen tanúsított viselkedést jelenti (vö. Giddens 2008: 381; Lippmann 1965: 59). Tehát a nyelvi mássághoz először valamilyen nyelvi előítéletnek és/vagy sztereotípiának kell társulnia, ahhoz, hogy hátrányról beszélhessünk, majd amennyiben ez a viselkedésben is megjelenik, akkor a nyelvi alapon történő diszkrimináció jelensége áll fenn (vö. Giddens 2008: 380–385; Ladegaard 1998: 251–253; Smith–Mackie 2004: 257–316).

Jó néhány tanulmány eredménye alátámasztja azt, hogy a műveltség, valamint az anyanyelvhez kapcsolódó ismeretek összefüggésben vannak a nyelvjárásokról létrejött véleménnyel: „Minél iskolázottabb valaki, annál valószínűbb, hogy a nyelvjárásokkal szemben pozitív attitűdje (is) van. S minél kevésbé iskolázott, annál inkább várható, hogy negatív hozzáállás jellemző rá (Kiss 2001: 225). Tehát minél magasabb oktatási szinttel rendelkezik valaki, annál elfogadóbbak vagyunk a nyelvjárásokkal szemben.

Ezek az előítéletek sokszor anélkül terjednek, hatnak, hogy az illető tisztában lenne azzal, hogy ő maga is környezetében is nyelvjárásban beszél. Ezzel csupán az iskolai anyanyelvórákon szembesülnek a tanulók. Sőt, sok esetben még ekkor sem, hiszen a korábbi anyanyelv-oktatási tantervek nem helyeztek kellő hangsúlyt arra, hogy az otthonról hozott nyelvváltozatot alapul véve ismertessék meg a tanulókat a magyar standard normáival. S ez nem csak azt jelentette, hogy a nyelvjárásuk jellemző jegyeit nem ismerték, hanem a kontaktusjelenségekről sem mindig tudták, hogy nem részei a magyar köznyelvnek, viszont részei a kárpátaljai magyar nyelvnek (az anyanyelvoktatás módszereiről, korábbi gyakorlatáról l. bővebben Beregszászi 2012, 2014: 11–24).

„Nyelvjárási nyelvhasználattal elvileg bárhol és bármikor találkozhatunk. Nemcsak kisebbségi környezetben (ott gyakrabban), hanem Magyarországon is. Nemcsak falvakban, hanem városokban is” (Kiss 2017: 201). A magyar nyelvben sokféle nyelvjárás és nyelvhasználat létezik, amelyeket különböző területeken és környezetben használnak. A

kisebbségi településeken gyakrabban hallhatóak a nyelvjárások, de a városokban is előfordulnak, különösen az idősebb generációk és a falvakból származó emberek között.

„Különböző szociológiai változóktól függően tisztában vannak a települések a nyelvhasználatuk közötti különbséggel, s a másikat mindig nyelvjárásiabbnak, kevésbé „helyesnek” mondják” (Imre 1963: 279–283). Az, hogy valaki mennyire tartja helyesnek vagy elfogadhatónak az adott nyelvhasználatot szorosan összefügg a kulturális háttérrel, valamint az egyén nyelvi tapasztalataival és attitűdjeivel. Azonban fontos megjegyezni, hogy egyik nyelvjárás sem nevezhető jobbnak vagy rosszabbnak a másiknál, csupán eltérő jellemzőkkel rendelkeznek. Így minden nyelvváltozat egyenrangú és elfogadható.

Természetesen Kárpátalján is jelen vannak a nyelvjárások, melyekre jellemző a szláv nyelvekből átvett kölcsönszavak használata (Gazdag 2021). Ez leginkább akkor tudatosul a helyi beszélőben, ha olyan emberrel találkozik, aki egy teljesen eltérő nyelvjárást beszél.

Amikor új környezetbe kerülünk, igyekszünk minél jobban igazodni a köznyelvi normáihoz. Ez azért van, mert előítéleteink vannak a nyelvjárást beszélőkkel szemben. Megrögzült bennünk az, hogy a nyelvjárást beszélő embereket negatívabban ítélik meg, és hogy az élet bármely területén csak a nyelvjárás elhagyásával érhető el siker.

Kárpátalján többen is kutattak különböző formában nyelvváltozatokról, nyelvi attitűdről. Lakatos Katalin középiskolásokat, pedagógusokat kérdezett nyelvi, nyelvjárási attitűdjükről, illetve köznyelvi normatudatukról (Lakatos, 2006: 97–104, 2007a: 293–299, 2008: 53–61, 2009: 423–430, Dudics, 2014: 69 – 76, 2016: 153 – 156).

A nyelvi attitűdöt gyengítő és erősítő hatásokról szól Karmacsi Zoltánnak a 15. Élőnyelvi Konferencián elhangzott előadása (Karmacsi 2009: 415–422), valamint a kárpátaljai magyarság nyelvi és nemzetiségi attitűdjéről, sztereotípiáiról két felmérés adatai alapján kaphatunk képet Beregszászi Anikó, Csernicskó István, Hires Kornélia és Márku Anita írásából (Beregszászi – Csernicskó – Hires – Márku 2003: 233–242).

A nyelvjárások megítéléséről és nyelvi sztereotípiák összefüggéseiről (Lakatos 2011: 274 – 279) olvashatunk a 16. Élőnyelvi Konferencia anyagaiban (Hires–László – Karmacsi – Márku szerk. 2011).

A magyar nyelv Kárpátalján – ahogyan a „valódi beszélők” látják című írásában Csernicskó István az RSS-kutatás során kapott adatok alapján azt vizsgálja, hogy a kárpátaljai magyarok érzékelik-e a magyarországitól eltérő nyelvhasználatukat, s ebből adódott-e kellemetlenségük (Csernicskó 2003: 221–225). A vizsgálat szerint a kárpátaljai magyarok egy része úgy érzi, hogy a kárpátaljai magyar nyelvhasználat eltér a magyarországitól, és ez számukra kellemetlenséget okozhat. Azonban a kutatás arra is

rámutat, hogy sokan nem tartják problémának ezt a nyelvi eltérést, és büszkéek a saját nyelvhasználatukra. Fontos megjegyezni, hogy a magyar nyelv Kárpátalján is változatos és sokszínű, és számos nyelvjárás jelen van a térségben. Ez a változatosság adja a nyelv gazdagságát, és lehetőséget ad arra, hogy a kárpátaljai magyarok saját nyelvhasználatukon keresztül kifejezzék identitásukat és kultúrájukat.

2000-ben végeztek egy vizsgálatot Kárpátalján, amely a magyarság nyelvi és nemzetiségi attitűdjeivel és sztereotípiáival kapcsolatos (Beregszászi–Csernicskó–Hires–Márku 2003: 234-235). A vizsgálat lényege, hogy az adatközlőknek olyan beszélőket kell értékelnük meghatározott szempontok alapján (*műveltség, külső és belső tulajdonságok, iskolázottság*), akiket csak hangfelvételen hallanak. Ámde az értékelendő beszélők között van egy olyan személy, aki két alkalommal mondja el ugyanazt a szöveget, azonban két különböző nyelvváltozatot használ. Mindeközben a hallgatók két különböző leírást adtak ugyanarról a személyről. Az eredmények jól tükrözik azt, hogy ha az egyén végzettségét, műveltségét kell megállapítanunk bármiféle háttérinformáció nélkül, akkor a beszélő által használt nyelvváltozatot minősítjük, nem pedig magát a személyt. Ugyanennek a módszernek a segítségével korábban azt is megállapították, hogy általánosan az válik szimpatikusabbá számunkra a nyelvjárást beszélővel szemben, aki köznyelven szólal meg (Kiss 2001: 228).

A 2007-ben megjelent *Hiába repülsz te akárhová...* című kötet több olyan lejegyzett interjút tartalmaz, melyeket 2002–2003-ban készítettek a Hodinka Antal Intézet (ma már Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont) munkatársai Kárpátalja különböző településein (Csernicskó–Márku szerk. 2007: 211–357). Ezek a beszélgetések érintették a magyar nyelvhez, a helyi nyelvváltozathoz való viszonyulás kérdését is. A szövegeket olvasva kijelenthetjük, hogy ezen adatközlőkre is igaz, amit már korábban is megállapítottak kutatók: saját környezetük magyar beszédét a standard magyarhoz („irodalmi nyelvhez”) nagyon közel állónak érzik (vö. Kiss 2000: 465–467, Kontra 1997: 224–232, Imre 1963: 279–283).

A nem köznyelvi változatok pozitívabb megítéléséért legtöbbet az iskolák tehetik. Ez az a hely, ahol leginkább hatni tudunk, el tudjuk oszlatni az előítéleteket (akár negatív, akár pozitív), s tudományosan megalapozott tényekkel alátámasztva alakíthatjuk tanítványaink szemléletét. Fontos, hogy a nyelvekről, nyelvváltozatokról, azok funkciójáról is valós, objektív véleményeket halljanak, hiszen a sztereotípiákat csak ezek írhatják felül. S a hozzáadó módszer is csak úgy érvényesíthető a gyakorlatban, ha az alapot, amelyre építhetünk, építenünk kellene, elismerik, felismerik a tanulók (Dudics–Gazdag 2020: 47).

III. A GYŰJTÉS KÖRÜLMÉNYEIRŐL. AZ ADATKÖZLŐK SZOCIOLÓGIAI VÁLTOZÓIRÓL

A kérdőíves módszert találtam a legmegfelelőbbnek arra, hogy egyszerre több adatközlőtől gyűjtsék összehasonlítható adatokat. A kérdőívet a válaszadók online formában tölthették ki.

Kutatásom elsősorban a nyelvjárási beszédre és a nyelvi tudatosságra irányult.

A felmérés különös figyelmet fordít arra, hogyan viszonyulnak a megkérdezett adatközlők a saját maguk és környezetük által használt nyelvjárásokhoz, valamint a nyelvhelyesség kérdéséhez, és hogy mennyire hatnak rájuk a nyelvváltozatokkal kapcsolatos előítéletek.

Vizsgálatom célja továbbá annak feltárása, hogy metanyelvi kompetenciájuk milyen információval szolgál nyelvi vagy nyelvjárási komfortérzetükről, illetve identitásukról.

Ahogy a bevezetőmben már említettem, a vizsgálatom alapjául két kérdőíves felmérés szolgál, melyet a kistérségen belül végeztem az elmúlt 2 évben.

Az alábbiakban a két felmérés adatainak szociológia szempontok szerinti megoszlását vázolom:

1. felmérés. A kérdőíveket **84** lakos töltötte ki. A felmérést *nem, életkor*, illetve *lakhely* szerinti csoportosítások alapján végeztem. Ennek megfelelően az eredmények a következők lettek: az adatközlők között **34** férfi és **50** nő szerepelt, 16–20 év közötti adatközlő **19**, 21–29 év közötti adatközlő **18**, 30–45 közötti adatközlő **24**, 46–60 közötti adatközlő **17**, 60 év fölötti adatközlő pedig **6** volt. Lakhelyet tekintve **31** kaszonyi, **27** zápszonyi és **26** csonkapapi adatközlővel dolgoztam.
2. felmérés. A kérdőíveket **89** lakos töltötte ki. A felmérést *nem, életkor* szerinti csoportosítások alapján végeztem. Ennek megfelelően az eredmények a következők lettek: az adatközlők között **8** férfi és **81** nő szerepelt, 16–20 év közötti adatközlő **17**, 21–29 év közötti adatközlő **15**, 30–45 közötti adatközlő **29**, 46–60 közötti adatközlő **22**, 60 év fölötti adatközlő pedig **6** volt.

IV. A KUTATÁS EREDMÉNYEI

Az élőnyelvi kutatások során nem csak a statisztikai adatokra, hanem az adatközlők véleményére és tapasztalataira is figyelmet kell fordítani. Az adatközlők személyes élményei, véleményei és hozzáállása a nyelvhasználatához, valamint a nyelvi változatokhoz, fontos információkat nyújtanak a kutató számára.

A kérdőívben először arra kérdeztem rá, hogy az adatközlők *milyennek tartják saját falujuk beszédmódját* (szép, csúnya, olyan, mint más magyarul beszélőké, egyéb). Az adatközlők közül 54 nevezte szépnek, 39 nevezte olyannak, mint más magyarul beszélőké, 1 választotta az egyéb opciót, csúnyának azonban senki nem nevezte. Mindez arra utal, hogy nincs jelen előítélet a saját nyelvhasználatukkal kapcsolatban, hanem egyértelműen elfogadó és pozitív hozzáállás figyelhető meg.

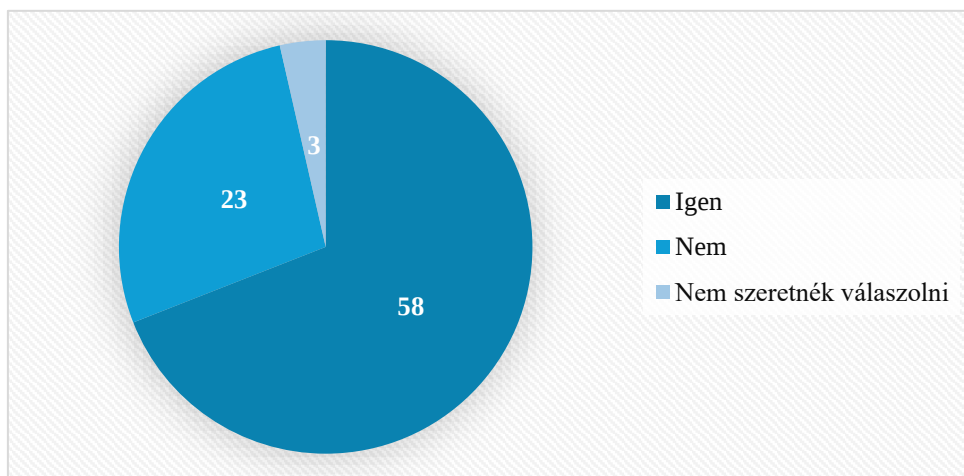
Az adatközlők többsége megpróbált választ adni a *Mit nevezünk nyelvjárásnak (tájnyelvnek vagy tájszónak)?* kérdésre. A válaszok teljesen hasonlóak voltak minden korcsoportban. Azt a következtetést vonhattam le a beérkezett válaszokból, hogy az adatközlők tisztában vannak a nyelvjárás fogalmával. Nézzünk pár példát, melyek voltak a leggyakoribb válaszok korosztályokra lebontva:

- **16-20:** „Egy adott település, közösség nyelve. Egy adott nyelv változata, amit a nyelvterület egy részén használnak”, „A nyelvnek az adott tájegységre vonatkozó sajátosságai, egyediségei”.
- **21-29:** „Egy adott területre jellemző nyelvhasználat, jellegzetes szavakkal”, „Egy adott területen jellemző nyelvi sajátosságokat”.
- **30-45:** „A nyelv azon változata, amely egy adott területen, sajátos jegyekkel tarkítva használatos”, „Amikor ugyan azt a fogalmat, tárgyat vagy cselekvést más szóval neveznek különböző településen”.
- **46-60:** „Azokat a szavakat, amelyeket csak az adott tájon, faluban használnak a hétköznapi nyelv gyakorlása során”, „Más járáson belül is érezhető a települések közötti beszéd stílus, illetve a tárgyak, növények stb eltérő megnevezése. Vannak települések ahol az á illetve az i betűket nyomatékkal használják”.
- **60+:** „Egy adott közösség szóhasználata”.

Ezután a nyelvjáráshoz való viszonyukról kérdeztem az adatközlőket. Az első kérdés ezek között az volt, hogy az *Ön településén beszélnek-e valamilyen nyelvjárást*. Az adatközlők nagyobb arányban azt válaszolták, hogy igen. Tehát többségük felismeri azt,

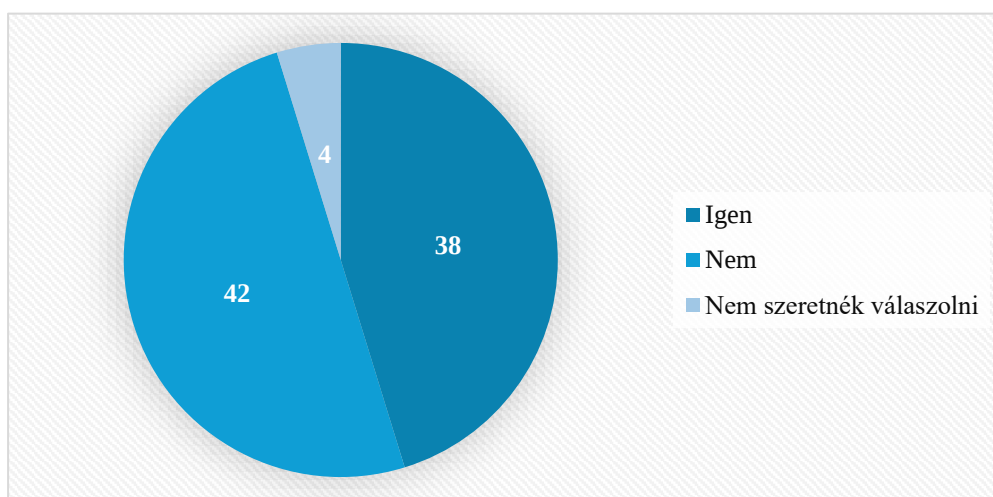
hogy a településükön jelen van valamilyen nyelvjárás (58 válasz érkezett az igenre, 23 a nemre, valamint 3 ember választotta azt a válaszlehetőséget, hogy nem szeretnék válaszolni). „A nyelvjárás a nyelvterületnek csak egy részén él, s ma már többnyire a falusi lakosság, főként a földműveléssel és kézművességgel foglalkozók elsődleges beszélt nyelvi, kodifikálatlan nyelvhasználati formája” (Kiss 2017: 200).

1. ábra. Az Ön településén beszélnek valamilyen nyelvjárást?
N=84

Az ezt követő kérdés pedig az volt, hogy **Ön beszél-e nyelvjárásban**. Itt az adatközlők többsége azt válaszolta, hogy nem. Azonban a következő kérdésre kapott válaszok teljesen az ellenkezőjét mutatják. Igaz, hogy ebben a kérdésben a legtöbben azt állítják, hogy nem beszélnek nyelvjárásban (42 - nem; 38 - igen; 4 - nem szeretnék válaszolni). Az alábbi diagramon ezt láthatjuk:

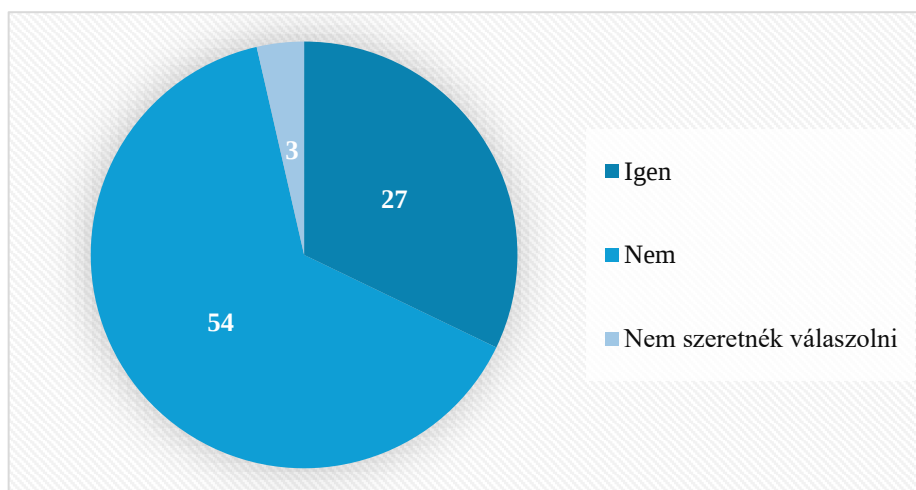
2. ábra. Ön beszél nyelvjárásban?
N=84

Azonban az ezt követő kérdéssel kapcsolatban úgy vélekednek, hogy nem minden helyzetben beszélnek egyformán. Eszerint a gyakorlatban több nyelvváltozatot használnak. Így tehát arra következtethetünk, hogy mégis beszélnek nyelvjárásban, csak nem veszik észre magukon. Ez a jelenség összefügghet azzal, hogy sokan a köznyelvet tartják „normának”, és emiatt nem azonosítják saját beszédmódjukat nyelvjárásként, még akkor sem, ha a gyakorlatban nyelvjárási elemeket is használnak. Lakatos Katalin 2006 és 2008 között végzett egy kérdőíves felmérést 1490 diákkal, amelyben a kárpátaljai iskolások nyelvi tudatát vizsgálta (Lakatos 2010). Az 1490 diák közül 93 nagydobronyi tanuló is kitöltötte a kérdőívet. Munkájában szemléltetni kívánja, hogyan nyilatkoznak a nyelvjárásokról, illetve környezetük és saját nyelvhasználatukról (Dudics Lakatos – Tóth 2017:185–190). Kutatásom eredményei összhangban állnak jelen kutatás megállapításaival, miszerint a nagydobronyi fiatalok tudatában vannak, hogy a település, ahol élnek nyelvhasználatilag eltér a környező településektől. A válaszadók nagy arányban azt mondják, hogy beszélnek náluk nyelvjárásban, viszont sokkal kevesebb azoknak a száma, akik azt mondják, ismerik ezt a változatát az anyanyelvüknek (Lakatos: 2010).

3. ábra. *Ön mindig minden helyzetben egyformán beszél?*

N=84

Kifejthették az adatközlők, hogy ha úgy vélik, hogy nem minden helyzetben beszélnek egyformán, abban az esetben **mitől függ beszédmódjuk**. Bemutatok néhány példát, hogy melyek voltak leggyakoribb válaszok erre a kérdésre:

„Hogy milyen közegben vagyok, családi vagy hivatali”, „Környezetemben lévő emberektől”, „Helytől, helyzettől, személytől”, „Környezet, munkahely, baráti társaság”,

„A beszéd mód nagyban függ a személytől és a körülménytől”, „Attól függ, hogy kivel, kikkel és milyen szituációban kell beszélni”.

„Hivatalos helyeken odafigyelek a helyes nyelvhasználatra”, „A beszéd módom attól függ, hogy kivel beszélek, milyen környezetben, pl. hivatalban másképp beszélek, mint otthon”, „Helytől és társaságtól függ”, „Általában a hallgatóságtól”, „A közösségtől, eseménytől”, „Helyzettől és körülménytől függ” „Ha a faluban megyek például boltba, akkor nyelvjárással beszélek. Viszont, ha már hivatalos ügyeket kell intéznem, átváltok automatikusan köznyelvre”.

Látható, hogy a válaszadók, saját bevallásuk szerint, beszédhelyzettől, beszédpartnertől, környezettől függően különböző módon beszélnek. A legtöbb válaszadó tudatosan igazítja nyelvhasználatát a kommunikációs szituációhoz, amelyben éppen részt vesz. „Hogy mikor mi az éppen odaillő nyelvi elem, kifejezés, vagyis az adekvátság alapvetően a közléshelyzettől függ. Bizonyos helyzetekben éppen a tájnyelvi vagy a szleng elemek a helyénvalóak, máskor meg pontosan a durva vagy argó stílusértékű kifejezésekkel érjük el a kívánt hatást, megint más élethelyzetekben pedig a választékos kifejezések használata az odaillő, megfelelő.” (Beregszászi – Gazdag 2023: 36).

A kárpátaljai nyelvjárásokra hatással van az is, hogy a nyelvhasználati színterek jóval kisebb kört képeznek nálunk, mint Magyarországon, az ukrán állam miatt. (vö. Csernicskó 1998, Csernicskó szerk. 2003, Beregszászi – Csernicskó 2007).

Kisebbségi körülmények között, Kárpátalján sincs ez másként: a helyi lakosság döntő többsége lakóhelye (többnyire falu) szláv kölcsönszavakkal tarkított nyelvváltozatát sajátítja el először, és használja mindenféle kommunikációs zavar nélkül (Lizanyec–Horváth 1981: 3–18; Csernicskó 1998; Beregszászi–Csernicskó 2007: 7–96). Ám ezzel legfeljebb az iskolába kerülve szembesül a fiatal. Hiszen itt hallhat először ítéletet a nyelvhasználatáról, itt értékelik annak függvényében, mennyire felel meg a magyar standard normáinak a nyelvi megnyilatkozása, amelyet helyesnek, helytelennek, megfelelőnek, nem megfelelőnek minősíthetnek. A 2005-ös év pozitív változást hozott a kárpátaljai anyanyelvoktatásba: a hivatalos tanterv a hozzáadó szemlélet alapján egyik célként a kommunikációs kompetencia megfelelő szintjének elsajátíttatását tűzte ki célul. Ehhez a tantervhez készültek tankönyvek, segédanyagok, ezt a szemléletet közvetítették a magyar szakos továbbképzéseken (Beregszászi 2014). A kárpátaljai magyar nyelvhasználat egyik meghatározó sajátossága a nyelvjárási beszéd dominanciája. Ennek egyik fő oka, hogy a lakosság jelentős része falvakban él, ahol a helyi nyelvjárások erőteljesen fennmaradtak. A

köznyelv leginkább az iskolai oktatásban jelenik meg, mivel Kárpátalján a hivatalos ügyintézés során az ukrán nyelv használatos.

Felmerül a kérdés, hogy az ukrán nyelv milyen hatást gyakorolt a kárpátaljai magyar nyelvhasználatra. Számos kutatás foglalkozott ezzel a témával, köztük Gazdag Vilmos 2014-es vizsgálata, amely online kérdőív segítségével elemezte a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatát. A kutatás különböző típusú feladatokat tartalmazott, például tárgyazonosítást és körülírásokat, amelyek segítségével kimutathatóvá vált a szláv kölcsönszavak gyakori előfordulása. A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a kárpátaljai magyar nyelvjárások erőteljes másodnyelvi hatásnak vannak kitéve (Gazdag 2021).

A következő néhány kérdéssel arra kerestem a választ, hogyan vélekednek a szomszéd település lakóinak beszédéről. Tehát az itt megjelenő elsődleges kérdés az volt, hogy a **szomszéd település magyar lakói beszélnek-e nyelvjárásban**. Nagyobb arányban azt válaszolták, hogy igen. Ezáltal az figyelhető meg, hogy a sajátjukkal ellentétben, a szomszéd település lakóinak nyelvhasználatában, észreveszik a nyelvjárási beszédet (48 - igen, 8 - nem, valamint 27 - nem tudom, 1 - nem szeretnék válaszolni). Ez a megfigyelés összefügg azzal a nyelvi jelenséggel, hogy saját nyelvhasználatunkban általában nem érzékelünk különösebb sajátosságokat, hiszen az számunkra természetes és megszokott. Amikor azonban más településről származó emberekkel kerülünk kapcsolatba, gyakran szembetűnővé válnak az eltérések. Ez is azt mutatja, hogy a nyelvjárásokat gyakran kívülről könnyebb felismerni, míg a saját beszédünket sok esetben a köznyelvvvel azonosítjuk, még akkor is, ha valójában az is hordoz nyelvjárási elemeket. A magabiztos nyelvhasználathoz elengedhetetlen az anyanyelvhez, a saját nyelvváltozathoz való pozitív viszonyulás. Azt, hogy milyennek ítéljük lakóhelyünk vagy éppen más beszélőközösségek nyelvi megnyilatkozásait, nagyban befolyásolják a nyelvről szerzett ismereteink, tapasztalataink, a másoktól kapott vélemények, s persze a különböző sztereotípiák (Lakatos: 2010).

Ezt követően rákérdeztem, hogy **tudnak-e olyan szavakat, kifejezéseket, amiket a szomszéd településen másképp mondanak**. Itt viszont már az figyelhető meg, hogy többen nem válaszlehetőséggel reagáltak. Ez több szempontból is értelmezhető. Lehetséges, hogy azért választották nagyobb számban a nem válaszlehetőséget, mert nem vesznek észre nagy különbséget, vagy nem jutott eszükbe. Valamint az az eshetőség is fennállhat, hogy az adatközlők nem vették a fáradságot, hogy leírják, mit mondanak másképp (48 - nem, 28 - igen, 9 - nem szeretnék válaszolni).

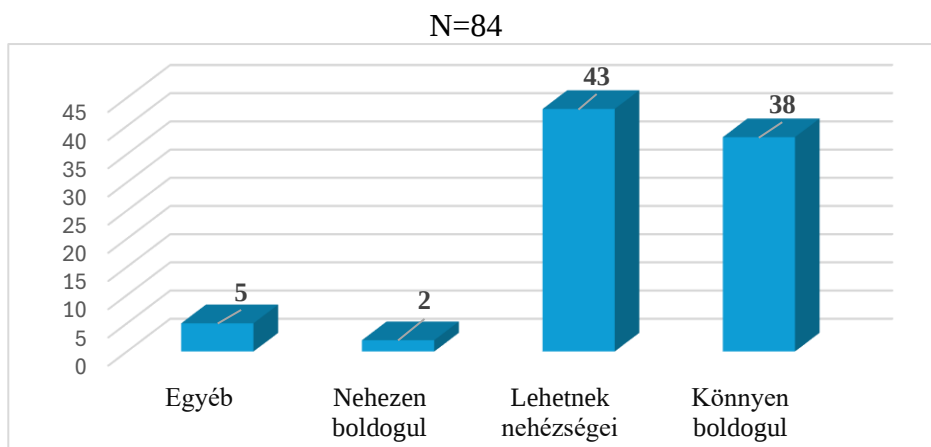
Akik igennel válaszoltak az előző kérdésre, azokat arra kértem, hogy fejtsek ki, konkrétan milyen szavak, kifejezések ezek. A következő válaszok érkeztek:

létra - létroja, árok - sánc, kremzli - lapcsinka, kukorica - málé, konyhaszekrény - kredenc, rántott hús - potyolt hús, fánk - pankuha, csésze - findza, krumpli - pityóka, becsukja - becsuki, büdöske - büdöcske, felkapcsolja - felóccsa, krumpli - kolompér, létra - lábtó, nagynéni - ángyi, kulcs - kócs, villany - villony, ugye - ugyi, tűzhely - spór, talicska - furik, villanyoszlop - drugafa, Kaszonyban - Kaszomba, űk - úk.

A következő kérdések arra épülnek, hogy hogyan vélekednek a nyelvjárási beszédről. Itt azt tettem fel első kérdésnek, hogy hogyan **vélekednek azokról az emberekről, akik mindig és mindenhol nyelvjárásban beszélnek**. A többség nem ítéli el azt, ha valaki állandóan nyelvjárási beszédet használ (55 válasz érkezett arra, hogy megfelelőnek tartja; 19 válasz arra, hogy nem tartja megfelelőnek; 10 pedig arra, hogy nem szeretne válaszolni). A nyelvjárási beszéd nem egyenlő a műveletlenséggel, iskolázatlansággal, és semmiképp sem áll a köznyelv a nyelvjárás felett: „Tudatosítandó, hogy a nyelvjárások nyelvrendszeri értelemben a köznyelvi változatokkal egyenértékűek... Tudatosítani kell, hogy a köznyelv használata bizonyos helyzetekben nagy előnyökkel jár, illetőleg hogy vannak olyan helyzetek, amelyekben a köznyelvet, s vannak olyanok, amelyekben a nyelvjárást célszerű, érdemes használni” (Kiss 1999: 373).

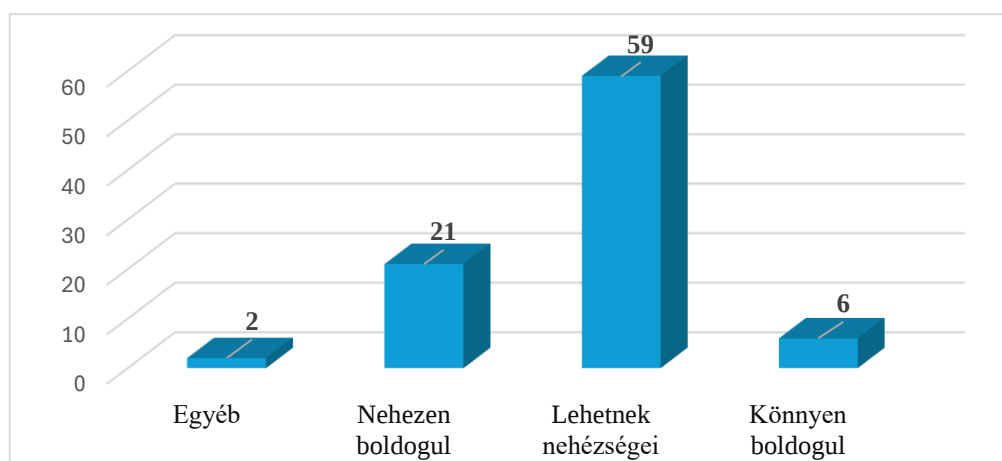
Kérdeztem utána az adatközlőket, hogy mit gondolnak arról, **ha valaki csak nyelvjárásban beszél Kárpátalján**. Legtöbben azt válaszolták, hogy lehetnek nehézségei. Feltételezem, hogy azért választották azt a válaszlehetőséget, hogy lehetnek nehézségei, mivel Kárpátalján belül, több nyelvjárás jelen van, így tehát ezeknek az ütközése okozhat nehézséget (38-an választották azt, hogy könnyen boldogul; 43-an, hogy lehetnek nehézségei; 2 ember választotta azt, hogy nehezen boldogul, valamint 5-en az egyéb opciót választották).

4. ábra. Ha valaki csak nyelvjárásban beszél Kárpátalján

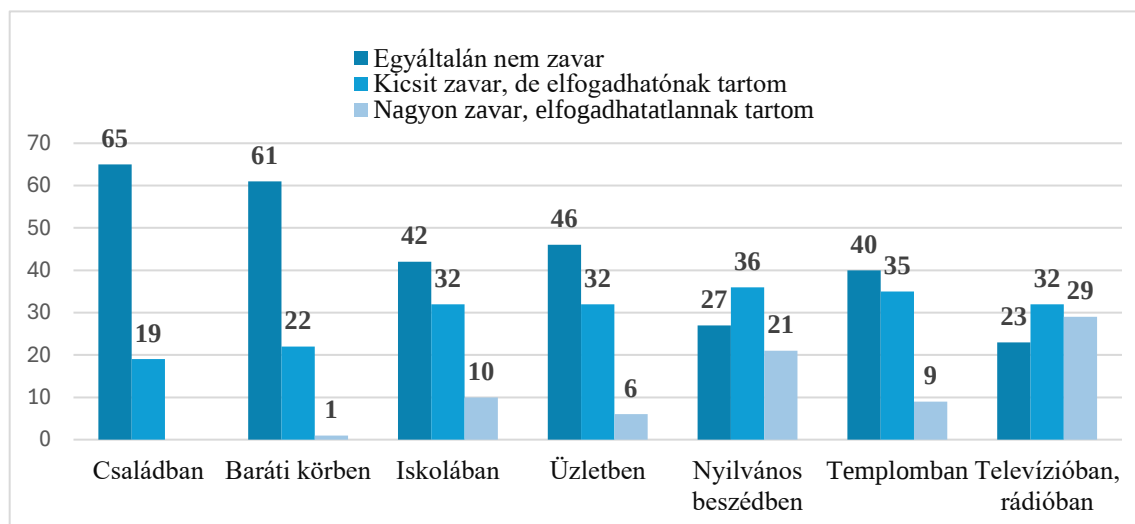
Valamint azt a kérdést is feltettem az adatközlők számára, hogy **ha valaki csak nyelvjárásban beszél Magyarországon**, akkor lehetnek-e valamilyen nehézségei. Jelentős arányban választották azt, hogy lehetnek nehézségei. Meglátásom szerint, az adatközlők úgy gondolják, hogy Magyarországon kevésbé elfogadóak a nyelvjárási beszéddel (6 válasz- könnyen boldogul; 59 válasz- lehetnek nehézségei; 21 válasz- nehezen boldogul; 2 válasz – egyéb). Az eltérő eredmények azt mutatják, hogy míg Kárpátalján a nyelvjárások sokfélesége miatt elsősorban a helyi változatok közötti különbségek okozhatnak problémát, addig Magyarországon inkább a sztenderd és a nyelvjárási beszéd közötti eltérés lehet akadályozó tényező.

5. ábra. *Ha valaki csak nyelvjárásban beszél Magyarországon*
N=84

Az alábbi diagramon az látható, hogy mely beszéd szintjén milyen mértékben tolerálják az adatközlők a nyelvjárás használatát:

6. ábra. *Mennyire érzi zavarónak a nyelvjárási beszédet az alábbi helyeken?*
N=84

A válaszokból az figyelhető meg, hogy a személyesebb, közelebbi körökbe tartozó területeken kevésbé tartják zavarónak a nyelvjárási beszédet (ide tartozik: a család, a baráti kör, az iskola, az üzlet, a templom). Ellenben a hivatali beszéddel, valamint a televízióban/rádióban használt beszédmóddal szemben van egy elvárásuk. Ez azt eredményezi, hogy teljesen elfogadhatatlannak tartják az ott megjelenő nyelvjárási beszédet. Tehát minél formálisabb a beszédszíntér, annál kevésbé fogadják el a nyelvjárási beszédet. A kapott eredményeim egyeznek Lakatos Katalin kutatásában feltett ugyanezen kérdésre kapott válaszok eredményeivel, ahol szintén az említett beszédszíntereken tolerálják kevésbé a nyelvjárást a tanárok (Lakatos 2010: 162).

Arra a kérdésre, hogy **sajnálná-e, ha kivesznének a nyelvjárások**, legtöbben igennel válaszoltak. Ennek alapján fontosnak tartják a válaszadók a nyelvjárást (71- igen, 6- nem, 7- nem szeretnék válaszolni).

Sajnálná, mert: *„Ez teszi színessé nyelvünket”, „Ezáltal szegényedne anyanyelvünk sokszínűsége”, „Ez egy örökség, amit ápolni kell”, „Az is a magyar nyelv része, kultúránk egy darabja”, „Ez egy érték”, „A nyelvjárási beszéd teszi érdekesebbé a nyelvet”, „A nyelv az által teljes, hogy mindennek megvan a saját helye, így a nyelvjárási beszédnek is, illetve ez az a nyelvváltozat, amelyet gyermekkorunkban elsajátítottunk”, „Különlegessé teszi az adott vidéket. A nyelvjárás is a kultúránk részét képezi”, „Értéknek tartom, amit meg kell őriznünk”, „Hozzátartozik a múltunkhoz, az őseink beszédstílusához, ez is egy hagyomány”, „A nyelvjárást ápolni kell”, „Mindenkinek az a nyelv-nyelvjárás a legszebb, amit édesanyjától tanult, és ha külföldön meghallok egy olyan szót, amit otthon használtunk, a szülőföldem jut eszembe, és azonnal felismerem, hogy akivel beszélek ő is Kárpátaljáról származik”, „Mert ez egy nagyon fontos hagyaték, amit az őseink hagytak ránk és meg kell, hogy őrizzük”, „Mert ez az örökségünk”, „Mert megfűszerezik a magyar nyelvet”, „Mert különlegessé és széppé teszik a nyelvet”, „Tetszik az ízes beszéd, ne merüljön feledésbe!”.*

A válaszadók alapvetően pozitívan viszonyulnak a nyelvjárásokhoz, és kiemelten fontosnak tartják azok megőrzését. A többségük sajnálná, ha a nyelvjárások eltűnnének. Sokan úgy vélik, hogy a nyelvjárások eltűnése az anyanyelv sokszínűségének csökkenéséhez vezetne, míg mások kulturális örökségként tekintenek rájuk, amelyet ápolni kell. Emellett többen hangsúlyozták, hogy a nyelvjárások a magyar nyelv és kultúra szerves részét képezik, és értéket jelentenek a nemzeti identitás szempontjából. Az indoklásoknak ebből a részéből az derül ki, hogy a nyelvi hagyományoknak jelentős szerepe van a különböző nyelvváltozatok megmaradásában (Tolcsvai Nagy 1992: 168).

Az utolsó kérdéssorban arra kértem az adatközlőket, válaszoljanak a kérdésekre az alapján, hogy mennyire értenek egyet az adott állításokkal. Ezek a kérdések értékskála alapúak voltak, ahol az 1 azt jelenti, hogy egyáltalán nem ért egyet, az 5 pedig azt, hogy teljes mértékben egyetért.

a.) *Ma már kevesen beszélnek nyelvjárásban; b.) A nyelvjárás érték, fontos a megőrzése; c.) Napjainkban elengedhetetlen a köznyelv elsajátítása; d.) A nyelvjárás a köznyelv romlott változata ; e.) A nyelvjárás az eredeti, romlatlan nyelvváltozat; f.) A nyelvjárásban beszélő ember műveletlen ; g.) Jó, ha beszélünk valamilyen nyelvjárást is, de ismerjük a köznyelvet; h.) Erdélyben beszélnek a legszebben magyarul ; i.) Kárpátalján beszélnek a legszebben magyarul*

Az eredmények alapján semleges választ kaptam arra a kérdésre, hogy *ma már kevesen beszélnek nyelvjárásban*. Tehát nem értenek teljesen egyet vele, de nem is tagadnak. Vagy nem foglalkoztatja az adatközlőket ez az állítás.

Az adatközlők többségéhez közel áll a nyelvjárás, így tehát feladatuknak érzik a megőrzését.

Bár nagyon fontosnak tartják a nyelvjárás megőrzését, azonban a köznyelv elsajátítását elengedhetetlennek tartják.

A nyelvjárás a köznyelv romlott változata kijelentésre a válaszadók hármasnál alacsonyabb értékelést adtak, azaz nem értenek egyet vele.

A nyelvjárás az eredeti, romlatlan nyelvváltozat, itt teljesen megoszló vélemények mutatkoznak. Az eredmények alapján viszont az egyetértésre érkezett mégis a legtöbb válasz.

A nyelvjárásban beszélő embert nem tartják műveletlennek az adatközlők, tehát teljesen elfogadóak, nem negatívumként tekintenek a nyelvjárási beszédre.

Az erdélyi és a kárpátaljai magyar beszéd szépségére vonatkozó állításokra kapott válaszok összhangban vannak. *Véleményed szerint hol beszélnek a szebben magyarul?* kérdésre kapott válaszok: nagy arányú azok száma, akik saját szülőföldjük magyar beszédét tartják szebbnek.

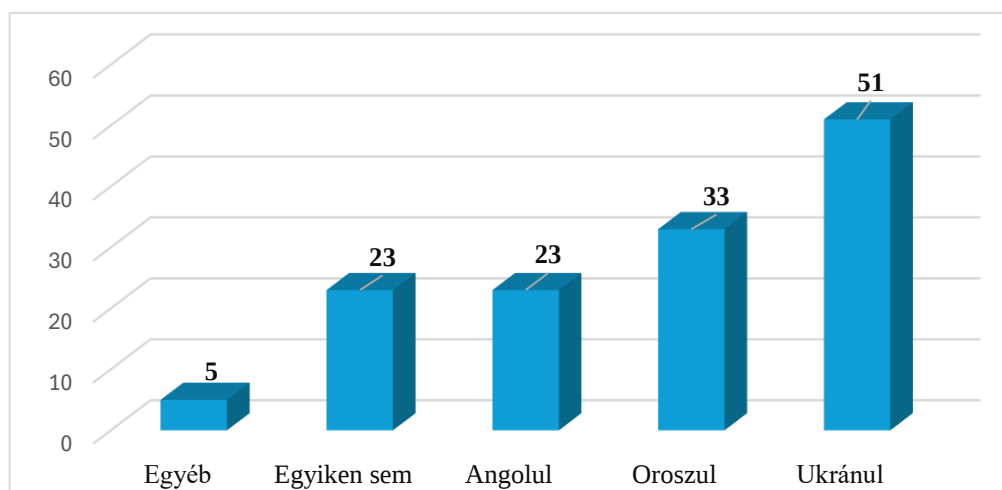
A következő bemutatásra kerülő kérdéskörökben elsősorban a kaszonyi lakosok válaszai szerepelnek, mivel főként tőlük gyűjtöttem adatokat.

Arra a kérdésemre, hogy *hol beszélnek a legszebben magyarul*, a nagy többség azt válaszolta, hogy Kárpátalján. Meglátásom szerint ez azért van, mert mindenki számára a saját szülőföldjének nyelvhasználata a legfontosabb és legkedvesebb. Azonban ebben a

kérdésben több válaszlehetőséget is jelölhettek az adatközlők, és az eredményekből látható, hogy többen is éltek ezzel a lehetőséggel (78 – Kárpátalján, 18 – Magyarországon, vidéki városokban, 16 – Erdélyben, 10 – Budapesten, 10 – Magyarországon, falvakban, 10 – Felvidéken, 4 – Vajdaságban, 2 – Muravidéken, 2 – Egyéb helyen).

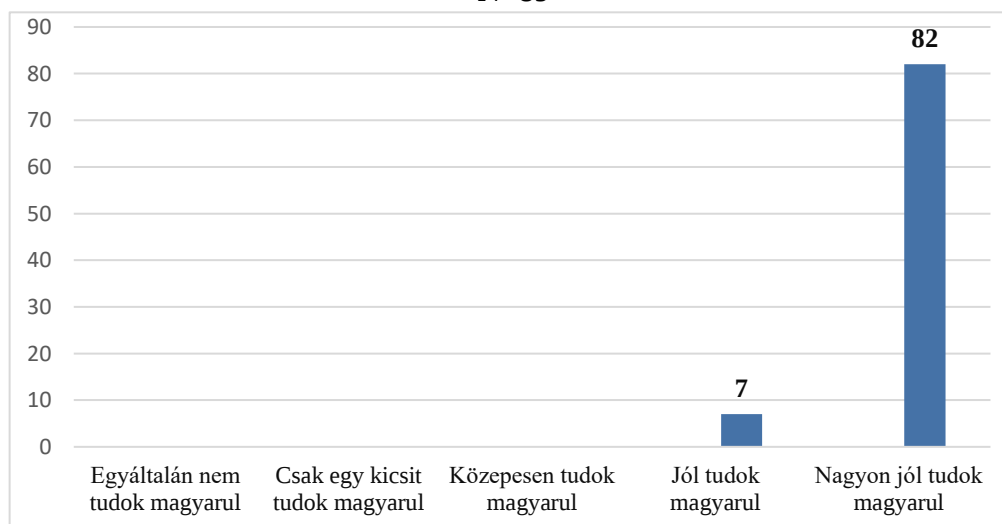
Következő kérdésemnél arra szerettem volna választ kapni, hogy a **magyaron kívül milyen nyelven beszélnek** (ukránul, oroszul, angolul, egyiken sem, egyéb nyelven). 51 adatközlő jelölte az ukrán nyelvet, 33 az orosz nyelvet, 23 az angol nyelvet, 23 válaszadó a magyaron kívül egyik nyelven sem beszél, 5 pedig az egyéb válaszlehetőséget jelölte.

7. ábra. *A magyaron kívül milyen nyelven beszél?*
N=89

Ezután arról kérdeztem az adatközlőimet, hogy **milyen szinten beszélnek a magyar nyelvet**. Erre a kérdésre 82 adatközlő válaszolta azt, hogy nagyon jól tud magyarul, 7 pedig azt, hogy jól tud magyarul.

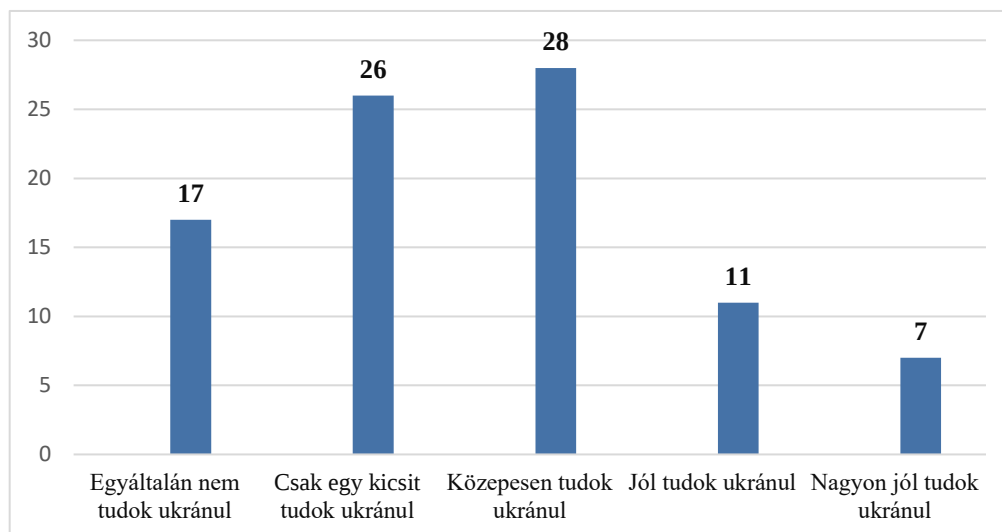
8. ábra. *A magyar nyelvtudás szintjéről.*
N=89

Az ezt követő kérdés pedig az volt, hogy *milyen szinten beszélik az ukrán nyelvet*. Ebben a kérdésben már jóval szélesebb skálán mozognak az eredmények. Mivelhogy 7 adatközlő válaszolta azt, hogy nagyon jól tud ukránul, 11 azt, hogy jól tud ukránul, 28 azt, hogy közepesen tud ukránul, 26 azt, hogy csak egy kicsit tud ukránul, 17 pedig azt válaszolta, hogy egyáltalán nem tud ukránul.

9. ábra. *Az ukrán nyelvtudás szintjéről.*

N=89

A kapott adatok alapján jól látható, hogy az adatközlők szinte kivétel nélkül nagyon jól beszélnek magyarul. A magyaron kívül legtöbben az ukrán (51 fő), az orosz (33 fő) és az angol (23 fő) nyelveket ismerik, azonban 23 fő semmilyen más nyelvet nem beszél. Az ukrán nyelvtudás szintje különösen alacsony: a legtöbben csak alapszinten vagy annál is gyengébben beszélik, sőt, sokan egyáltalán nem tudnak ukránul. Mivel a Szovjetunió hivatalos nyelve az orosz volt, és nem az ukrán, amelyet az oktatás minden szintjén tanítottak, valószínűsíthető, hogy az orosz nyelv ismertsége elsősorban az idősebb generáció körében elterjedtebb. Ezzel párhuzamosan a kárpátaljai iskolákban idegen nyelvként németet és/vagy franciát oktattak. Az angol nyelvet pedig inkább a fiatalabb generáció sajátítja el. Az adatok azt mutatják, hogy az ukrán nyelv elsajátítása továbbra is kihívást jelent a kárpátaljai magyar közösségek számára.

„Jelenleg az ukrán nyelv oktatásának egyik nagy problémája, hogy nincsenek meghatározva a pontos, explicit követelmények: senki sem tudja, hogy egy magyar anyanyelvű ukrán állampolgárnak, aki úgy lép az iskolába, hogy nem beszéli az államnyelvet, milyen szintű ukrán nyelvtudással kell rendelkeznie a különböző oktatási szintek végére. Idegen nyelvből pontosan meghatározza az állam a Közös Európai

Referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés [ang.: Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, ukr. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання] alapján, milyen eredményt és milyen nyelvtudást vár el a 4., a 9. és a 11.osztály végére. Ukránból azonban ez nincs meghatározva.” (URL1)

Folytatásképpen arról kérdeztem adatközlőimet, hogy szerintük **mit nevezünk köznyelvnek**. A válaszok alapján azt figyelhetjük meg, hogy a többség tisztában van a köznyelv fogalmával.

A magyar nyelv értelmező szótárában a következő definíciót olvashatjuk a köznyelvről: *valamely nyelvnek az az egységes, beszélt változata, amelynek alapjait főleg az iskola, a művelődés, az irodalom vetette meg, s amelyet az iskolázott emberek a társas érintkezésben használnak; az irodalmi nyelv beszélt változata.* (URL2)

Nézzünk néhány példát a beérkezett válaszokból:

„A nemzeti nyelv beszélt változata”

„Amit minden ember beszél”

„Amit a mindennapokban használunk”

„A köznyelv a nyelv legszélesebb körben beszélt egységes változata”

„A standard nyelvhasználatot, a normatív magyar nyelvet”

„A társadalom széles köre által beszélt nyelv”

„A mindennapi életben használt nyelvet, amit mindenki megért”

„Érthető, nincs tájszólás”

„Amit mindenki megért”

„Az egységes beszélt nyelv, ami eltér a nyelvjárásban használtakéval”

„Az irodalmi nyelv beszélt változatát”

„Egy nyelv melyet egységesen beszélünk”

„Ahogy a környezetünkkel együtt beszélünk”

„A mindennapi életben nagy többség által használt nyelvet”

„Amit a nép nap mint nap használ”.

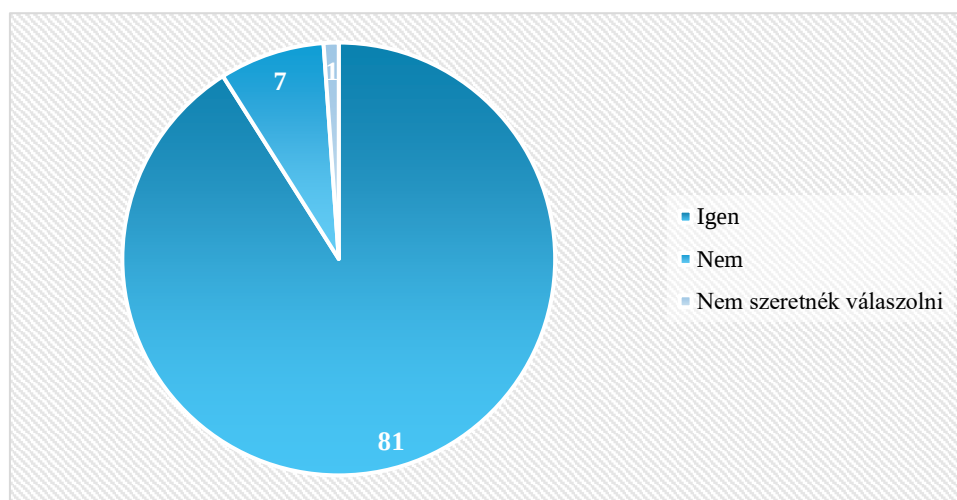
Ezt követően rákérdeztem, hogy a **nyelvjárás vagy a köznyelv szebb**. Az adatközlők többsége szerint a nyelvjárás szebb, mint a köznyelv. Azonban arra a kérdésre, hogy melyiket használja többször beszéde során, itt már nagyobb arányban a köznyelvet jelölték.

Ez a kettősség arra utal, hogy bár a nyelvjárást szebbnek tartják – sok esetben a személyes kötődés, az identitás és a családi háttér miatt, azonban mégsem ez dominál a

mindennapi kommunikációjukban. Fontos megjegyezni, hogy a nyelvjárás használatát alapvetően nem ítélik el, nem tekintik „hibásnak” vagy „alsóbbrendűnek”, viszont a gyakorlatban mégis a köznyelvet részesítik előnyben. Ennek hátterében az állhat, hogy a nyelvjárás használata leginkább az otthoni közegre korlátozódik, míg a legtöbb társadalmi szintén – például az iskolában, munkahelyen vagy hivatalos ügyintézés során a köznyelv használatára törekednek. Ennek egyik oka az lehet, hogy a beszélők el akarják kerülni az esetleges negatív megítélést vagy megbélyegzést, amit a nyelvjárás használata kiválthat bizonyos helyzetekben. Habár a nyelvjáráshoz pozitív érzelmi viszonyulás kapcsolódik, a köznyelvhez magasabb társadalmi presztízs társul, ami miatt a beszélők a nyelvjárás használatát tudatosan vagy tudat alatt kerülik a formálisabb helyzetekben.

Arra a kérdésre, hogy *különbözik-e a magyarországi beszéd az itthonitól*, 81 adatközlő válaszolt igennel, 7 adatközlő azt válaszolta, hogy nem, 1 adatközlő pedig a nem szeretnék válaszolni lehetőséget jelölte. A kárpátaljai nyelvjárások és a magyarországi nyelvjárások között több különbség is van. Az egyik ilyen különbség a nyelvi konzervatizmus, ami abban rejlik, hogy a kárpátaljai kisebbség nyelvében fáziskésést lehet észlelni a magyarországihoz képest. A másik különbség a nyelvi kontaktushatások megléte (vö. Beregszászi – Csernicskó 2007, Sándor 2001). A nyelvjárási beszédmód tulajdonképpen mindenhol jelen van, bármikor és bárhol találkozhatunk vele. Ez azt jelenti, hogy nem csak kisebbségi környezetben van jelen, hanem Magyarországon is megfigyelhető, s nem kizárólagosan ott is csak falvakban, hanem városokban is találkozhatunk vele (Kiss 2017: 201).

10. ábra. *Ön szerint különbözik-e a magyarországi beszéd az itthonitól?*
N=89

Akik igennel válaszoltak azokat arra kértem, hogy fejtsek ki azokat a különbségeket amiket észleltek az itthoni és magyarországi beszéd között. Nézzünk néhány példát:

„A magánhangzókat másképp ejtik. Magyarországon az ó, ő mgh-kat röviden ejtik, pl a pólót polonak, a szőlőt szölőnek ejtik; Kárpátalján a magánhangzók hosszúságának megfelelően”

„Az í és ú, ű mgh-nál pedig fordítva. Kárpátalján a túró turó, a fűző fűző, a tíz tiz, Magyarországon a mgh-k hosszúságának megfelelően”

„A magánhangzók időtatamának érzékeltetésében, kárpátaljan az emberek több diftongust használnak”

„Idehaza szebben beszélünk”

„A szóhasználatban”

„Tisztábban beszélünk és érthetőbben”

„Az itthoni letisztult, a magyarországi pedig már túl kényes”

„A magánhangzók használata a szavakban helyenként eltérő, illetve sok olyan kárpátaljai szó van, amit nem ismernek Magyarországon”

„Általában azt a választ kapom, h ízebben beszélünk mi kárpátaljaiak. Budapesten élőkön még azt vettem észre, h Budapestiek gyakran használnak angol szavakat és rendszeresen az ó betűt o-nak mondják”

„Nagyon sok idegen szót és kifejezést használnak”

„Sok a szleng a magyarországi beszédben”

„A hosszú magánhangzókat rövidként ejtik (pl. jó-joo)”

„Más szavakat használnak, mint itthon”

„Kárpátalján egyszerűbben fejezik ki magukat az emberek ,más nyelvből is használnak szavakat”

„Mi megkülönböztetjük a mindennapi nyelvhasználatban az -o, - ó,-ő, - ő betűket, míg ők nem. Pl.: ajtó - mondjuk mi, náluk meg már csak ajto”

„A magyarországi emberek teljesen másképp ejtenek ki szavakat, másképp beszélnek mint mi egyszerű emberek”

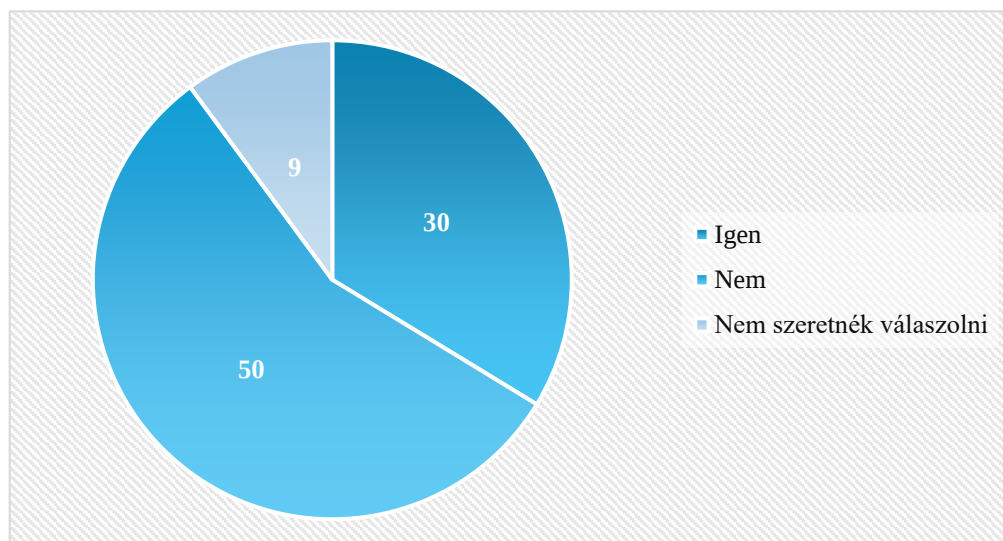
„Mi érthetőbben beszélünk, ők sok új, modern angoltól átvett szót használnak”

„A kiejtésben”.

Arra a kérdésre, hogy **előfordult már, hogy kellemetlen élményben volt része, amiért nyelvjárásban beszélt**, a legtöbben nemmel válaszoltak (50- nem, 30- igen, 9- nem szeretnék válaszolni).

11. ábra. *Előfordult már, hogy kellemetlen élményben volt része, amiért nyelvjárásban beszélt?*

N=89

Nézzünk meg néhány példát a kellemetlen élményekből:

„Igen volt ilyenben részem sajnos, Magyarországon egy üzletben. Az ó betűt én au -ként használom, és hát nem tudta a boltban az eladó, hogy mi az a sau. Pedig csak sőt szerettem volna”

„Egyszer mentünk ebédelni, mikor még líceumba jártam és kérdeztem, hogy ma hal van ebédre? Erre az egyik osztálytársam azt mondta, hogy hal nem hál. Én egyáltalán nem vettem észre, hogy a hal szót úgy mondtam, hogy hál”

„Egyszer egy ember azt hitte, hogy szabolcsi vagyok”

„Kijavították a szavakat”

„Rögtön észreveszik, hogy nem magyarországi magyar vagyok, kellemetlenül érint, hogy furcsán néznek rám, amiért másképp beszélek...”

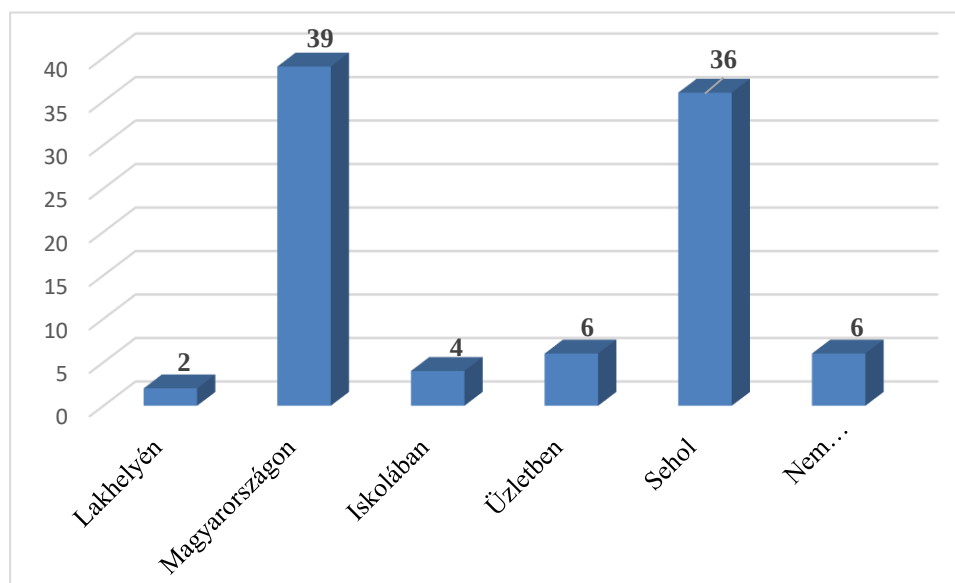
„Volt, hogy kinevetett a hangsúly miatt”

„Mikor megkérdeztem, hogy hány óra, ők kinevettek mert az ora”

„Többször mondták már magyarországi magyarok, hogy hallani a beszédemen, hogy nem vagyok MAGYAR”.

Kérdeztem utána az adatközlőket, hogy **hol érte hátrányos megkülönböztetés a nyelvjárása miatt**. A válaszokból az figyelhető meg, hogy a többség azt válaszolta, hogy Magyarországon, vagy sehol. Azonban nem csak Magyarországon érte hátrányos megkülönböztetés a válaszadókat, hanem itthoni közegben is, mint például üzletben, iskolában, lakhelyén. Továbbá 6 válaszadó azzal a lehetőséggel élt, hogy nem szeretne válaszolni az adott kérdésre.

12. ábra. *Hol érte hátrányos megkülönböztetés a nyelvjárása miatt?*
N=89

Valamint azt a kérdést is feltettem az adatközlők számára, hogy *előfordult már, hogy kijavított valakit beszéde miatt*. 57 válaszadó azt válaszolta, hogy néha, 29 azt, hogy soha, 2 azt, hogy nem szeretne válaszolni, 1 pedig azt, hogy minden esetben. A beérkezett válaszokból arra következtethetünk, hogy az adatközlők azért javítanak ki valakit beszéde miatt, mert nem tartják megfelelőnek a nyelvhasználatát.

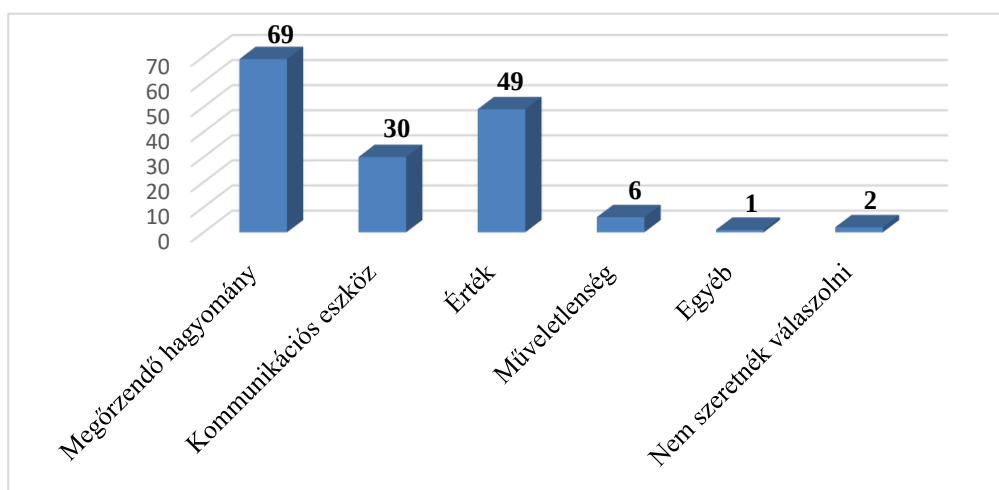
Az eredmények alapján megállapítható, hogy az adatközlők többsége nem szokott másokat kijavítani nyelvhasználatuk miatt. Ugyanakkor a válaszokból az is kiderül, hogy akadnak olyanok, akik időnként mégis helyesbítik beszédpartnerüket, aminek hátterében az állhat, hogy nem tartják megfelelőnek vagy helyénvalónak az adott nyelvhasználatot. Ez arra utalhat, hogy bizonyos nyelvi formák, például nyelvjárási elemek negatív megítélés alá eshetnek. Ugyanakkor egy válaszadó minden esetben kijavítja beszédpartnereit, ami arra utalhat, hogy különösen érzékeny a nyelvhelyességre. Ez a hozzáállás egyfajta nyelvi sztereotípiára is utalhat. Előfordulhat, hogy az iskolában a diák nem a köznyelvi, hanem a nyelvjárási formáját használja egy szónak. Ilyen esetben a tanára, különösen a magyartanára feladata, hogy ne szigorúan rendre utasítsa, hanem inkább elmagyarázza, hogy az adott szó milyen helyzetekben és hol használható, valamint bemutassa annak köznyelvi megfelelőjét is. „A nem standard nyelvi jegyeket használó gyermeket megbélyegző iskola azt üzeni a gyermeknek, hogy az a közösség, amelyből érkezett, az a kultúra, amit környezete képvisel, értéktelen, megbélyegzett, szégyellnivaló” (Beregszászi 2012: 37). Kiss Jenő így fogalmazza meg a véleményét erről a jelenségről: „Az otthoni nyelve okán megszégyenített gyermek ugyanis nemcsak otthona nyelvvel kerül konfliktusba, hanem mindazzal, ami e

nyelv mögött van” (Kiss 2003: 297). *A magyar nyelvtan nevelőereje* című munkájában Papp István (1935: 16–17) így fogalmaz (idézi Kontra szerk. 2003: 332–333): „A legelső dolog, ami a gyermeket meglepi az iskolában, az, hogy az a magyar nyelv, melyet otthon tanult az édesanyjától, s melyet szülei, testvérei és játszópajtásai beszélnek, nem helyes, hanem szégyellnivaló. Minden erejét összeszedi hát, hogy egy-kettőre elfelejtse szülőfaluja paraszti beszédmódját, mely az első napokban annyi pirulást és lelki gyötrelmet szerzett neki. El is felejtí mihamar, s ha később felnőtt korában a gyermekkori anyanyelv hangja találja megütni fülét, rögtön feltámad lelkében az első iskolai napok szorongó, kellemetlen érzése. Ez az érzés fogja színezni lelkében állandóan szülőfaluja nyelvjárásának képét, s hogy megszabaduljon a kellemetlen emlékektől, igyekezni fog fölé emelkedni gúnnal és megvetéssel. Meggondolták-e az iskola emberei, mit rombolnak itt a növendék lelkében?”

A válaszadók nagy többsége **nem ítéli el a nyelvjárást**, hisz 69 adatközlő úgy véli, hogy a nyelvjárás megőrzendő hagyomány, 30 úgy, hogy kommunikációs eszköz, 49 úgy, hogy érték. 6 válaszadó viszont, úgy tekint a nyelvjárásra, hogy műveletlenség. 2 adatközlő nem szeretett volna válaszolni a kérdésre, 1 pedig azt jelölte, hogy egyéb. Dudics Lakatos Katalin kutatása során egyik adatközlője a következőket mondta: „A nyelvjárás fontos kincsünk, nem elítélendő, nem szégyen, de kell ismernünk a köznyelvet. Odahaza nyugodtan beszélhet nyelvjárásban, a közéletben tudni kell így megnyilatkozni.” (Dudics Lakatos: 2018)

13. ábra. *Ön hogyan tekint a nyelvjárásra?*

N=89

Arra a kérdésemre, hogy **beszéde alapján felismeri-e honnan való egy ember**, a válaszadók többsége, vagyis 55 adatközlő azt a választ adta, hogy néha, 22 azt, hogy igen, 8 azt, hogy nem, 4 pedig nem szeretett volna válaszolni. Természetesen minden embernek

sajátos beszédmódja van. Ha valakivel beszélünk, általában észrevesszük, hogy melyik településről származhat az illető. Ahhoz, hogy anyanyelvünket megtartsuk, használjuk kisebbségi helyzetben, magabiztosan és öntudatosan kell vállalnunk, használnunk anyanyelvváltozatunkat is. S ha gyermekeinknek nem lesz kisebbségi anyanyelvűségük miatt sem. S tudjuk, hogy a pozitív „belső” tényezők milyen jelentősek a nyelvmegtartás szempontjából (Gal 1990: 47–59).

Azt hogy miről ismerhető fel, hogy honnan származik valaki, az adatközlőim így fogalmazták meg:

„Beszédstílusa és nyelvjárása alapján”

„Szernyén az é hang helyett í-t ejtenek. Dobronyi dialektus is felismerhető”

„A nyelvjárási elemekről, a beszédhangok képzéséből”

„Szóhasználatáról”

„Főleg a szavak kiejtéséből”

„Nyelvjárása, kiejtése alapján”

„A használt kifejezései alapján”

„Főleg a szavak kiejtéséből”

„Például a Dobronyi nyelvjárás más, mint a Beregszászi”

„Ahogyan beszél”

„Tájszólásáról”

„Nyelvhasználatáról, hogy milyen szavakat használ és azokat hogyan ejti”

„A nyelvjárásáról”.

A következő kérdésemben arról kérdeztem az adatközlőket, hogy szerintük a **fiatalok vagy az idősebbek beszéde szebb**. A következő eredmények születtek: 63 válaszadó úgy gondolja, hogy az idősebbek beszéde szebb, 11 úgy, hogy a fiatalok beszéde szebb, 15-en pedig nem szerettek volna válaszolni a kérdésre.

A fiataloké szebb, mert: „Modernebb”, „Nagyobb a nyelv ismeretük”, „Nagyobb a szókincsük, de gyorsan beszélnek”, „A fiatalabbak beszéde azért szebb, mert az időseké szokatlan és régies”, „Más szavakat használnak”, „Tisztább szavak használata miatt....”, „A fiataloké azért, mert már az új köznyelvet használják”.

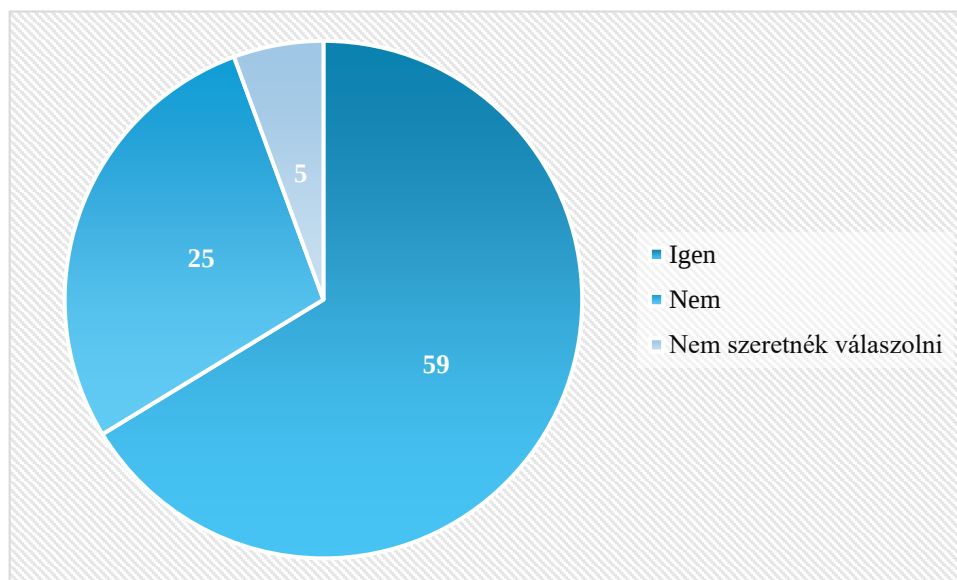
Az idősebbeké szebb, mert: „Azért, mert ők igényesebben, a nyelvhasználatukra jobban figyelve fogalmazzák meg a gondolataikat”, „Az idősek nem használnak szlenget”, „Teljes mondatban beszélnek, nincsenek rövidítés, nincsenek idegen szavak”, „Mert megőrzik a régi hagyományok beszédét és sokkal érdekesebb és sokkal szebb mint a

fiataloké”, „Gyönyörű nyelvjárással beszélnek, ami sokkal szebb, mint a mai érthetetlen szleng nyelv”, „Az idősök sokkal értelmesebben és kifejezettebben beszélnek mint a mai fiatalok”, „Modoráltabb és tisztelettudóbb”, „Nagyon szépek és érdekesek a régies szavak, melyet nagyszüleink mai napig használnak”, „Az idősebbek jobban odafigyelnek arra, amit közölni akarnak, ahogy a nyelvet használják. Nem használnak szlenget, a mondanivalójukat értelmesen, pontosan fogalmazva teszik közzé”, „Az idősebb generáció választékosan beszél és nem helyettesíti a magyar szavakat más nyelvi szavakkal”, „Mert az idősebbek még tudnak rendesen és szépen beszélni”, „A fiatalok beszédben sok a jövevény szó. Lerövidített szavakat használnak”, „Megfontolt”, „Választékosabb”.

Az utolsó kérdésben, arra szerettem volna választ kapni, hogy mit gondolnak az adatközlőim, **30-40 év múlva hogyan fog alakulni a nyelvjárás helyzete, fognak-e még nyelvjárásban beszélni az emberek.** A válaszokból az figyelhető meg, hogy a többség úgy gondolja, hogy igen (59- igen, 25-nem, 5- nem szeretnék válaszolni). Kiss Jenő *Miként vélekedünk a nyelvjárásokról?* című előadásában hangsúlyozta: a nyelv és a nyelvjárás csak akkor marad meg, ha lesznek olyan emberek, akik anyanyelvként kapják, s nemcsak megtartják, hanem tovább is adják (Kiss: 2008)

14. ábra. Mit gondol, 30-40 év múlva fognak-e még nyelvjárásban beszélni lakhelyén?

N=89

„Nem szabad feledni, hogy nemcsak „anyanyelvünkben vagyunk igazán otthon”, hanem fokozottan igaz ez a nyelvjárásokra: „anyanyelvjárásunkban vagyunk igazán otthon”. Senkit nyelvjárásáért megsérteni, gúnyolni nem szabad, sőt lebeszélni sem szükséges

semmilyen nyelvjárási formáról. (Akkor sem, ha egy-egy nyelvjárási jelenség a köznyelvben hibásnak hat.)” (URL3)

V. ÖSSZEFOGLALÁS

Munkám célja a Kaszonyi kistérség nyelvi sztereotípiáinak feltárása volt, amelyet kérdőíves felmérések segítségével valósítottam meg. Az elemzés során arra kerestem a választ, hogyan viszonyulnak a lakosok saját anyanyelvükhöz, a nyelvjárásokhoz, és az államnyelvhez, valamint milyen attitűdök és előítéletek kapcsolódnak a térségben beszélt nyelvváltozatokhoz.

A kérdőíves felmérés eredményei azt mutatták, hogy a résztvevők jelentős része magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik, ami előrevetítette, hogy az értelmiségi réteg nagyobb nyitottságot és érdeklődést mutat a hasonló kutatások iránt. Az adatközlők többsége tisztában van a nyelvjárás fogalmával, és saját településük nyelvhasználatát is többnyire felismerik. Ennek ellenére sokan úgy gondolják, hogy köznyelvet beszélnek, miközben a szomszéd települések nyelvhasználatát gyakran nyelvjárásként azonosítják. Ez a kettősség arra utal, hogy a saját nyelvhasználat természetesnek tűnik számukra, míg a másik település nyelvváltozata eltérőként jelenik meg. A válaszadók beszéd módja tehát helyzetfüggő, vagyis a kommunikációs szituációkhoz igazítják. Formális helyzetekben, például hivatalos ügyintézés során, a köznyelv használatára törekednek, míg a családi és baráti körben használják a helyi nyelvjárási elemeket.

A kutatás eredményeiből az is kiderült, hogy a lakosok többsége pozitívan viszonyul a nyelvjárásokhoz, kulturális értéként, megőrzendő hagyományként tekintenek rájuk. Az adatközlők szerint a nyelvjárások hozzátartoznak a helyi identitáshoz és a közösség kultúrájához, ugyanakkor fontosnak tartják a köznyelv ismeretét és használatát is. A válaszadók nagy része sajnálná, ha kivesznének a nyelvjárások, mivel azok a magyar nyelv sokszínűségét és gazdagságát tükrözik számukra.

A szomszéd települések nyelvhasználatáról alkotott vélemények szintén sokatmondóak. Míg saját nyelvhasználatukat többnyire elfogadják és szépnek tartják, addig a szomszéd települések beszédét gyakran nyelvjárásiásabbnak, eltérőbbnek érzékelik. Ez a jelenség alátámasztja azt a nyelvi sztereotípiát, miszerint a „mi nyelvünk” a normához közelebb áll, míg a „másiké” eltérőbb, nyelvjárásiásabb. Az adatközlők megneveztek konkrét szavakat és kifejezéseket, amelyek eltérnek a szomszéd települések és a saját falujuk beszédében, ezzel is rámutatva a helyi nyelvi sokszínűségre. A nyelvjárásban beszélőkről alkotott vélemények alapvetően elfogadóak, a többség nem tekinti műveletlennek azokat, akik nyelvjárásban beszélnek. Ugyanakkor az is kiderült, hogy az adatközlők közül többen kerültek már olyan helyzetbe, amikor nyelvjárási beszédük miatt kellemetlenség érte őket,

elsősorban Magyarországon, de esetenként helyi közegben is. Ez megerősíti azt a feltételezést, hogy a nyelvjárási beszédhez bizonyos előítéletek és sztereotípiák társulnak, különösen akkor, ha az eltér az adott közeg elvárásaitól.

A fiatalabb és idősebb generációk beszédének megítélése szintén árnyalt képet mutat. Az idősebbek beszédét választékosabbnak, igényesebbnek és „tisztábbnak” tartják, míg a fiatalok nyelvhasználatában több szleng, idegen szó és rövidítés jelenik meg. Ezzel párhuzamosan viszont a fiatalabbak nagyobb nyelvi repertoárral és modernebb kifejezőkészlettel rendelkeznek, ami szintén értéként jelenik meg a válaszadók egy részénél.

A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a Kaszonyi kistérség lakóinak nyelvi attitűdjei alapvetően pozitívak a nyelvjárásokkal szemben, és a helyi nyelvváltozatokat értékes kulturális örökségként kezelik. Ugyanakkor a nyelvi sztereotípiák jelen vannak, különösen a szomszéd települések beszédének megítélésében és a formális helyzetekhez kötött nyelvi alkalmazkodásban. A kutatás hozzájárul a helyi nyelvi tudatosság és nyelvi identitás mélyebb megértéséhez, valamint rávilágít arra, hogy a nyelvhasználati szokások hogyan alakítják a települések közötti kapcsolatokat, és a nyelvi önazonosságot a Kárpátalján élő magyar közösségekben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2007. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokról. In: Csernicskó István és Márku Anita szerk., „Hiába repülsz te akárhová...” Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához, 7–96. Ungvár: PoliPrint.
- Beregszászi Anikó 2012. A lehetetlent lehetni. Tantárgypedagógiai útmutató és feladatgyűjtemény az anyanyelv oktatásához a kárpátaljai magyar iskolák 5–9. osztályában. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Beregszászi Anikó- Gazdag Vilmos 2023. Segédkönyv a stilisztika tanulmányozásához. Beregszász.
- Beregszászi Anikó–Csernicskó István 2007. Beszélhetünk-e egységesen „kárpátaljai magyar nyelvjárások”-ról? In: Csernicskó István–Márku Anita szerk. „Hiába repülsz te akárhová...” Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához PoliPrint Ungvár 2007.
- Csernicskó István 2003c. A magyar nyelv Kárpátalján – ahogyan a „valódi beszélők” látják. In: Csernicskó István szerk. A mi szavunk járása. Ungvár: PoliPrint. 221–225.
- Csernicskó István és Márku Anita szerk. 2007. Hiába repülsz te akárhová... Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához. Ungvár: PoliPrint.
- Domonkosi Ágnes 2007. Nyelvi babonák és sztereotípiák: a helyes és a helytelen a népi nyelvészet szemléletében. In: Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.) *Műhelytanulmányok a nyelv művelésről*. Tinta Könyvkiadó. Budapest. 141–153.
- Dudics Katalin 2014. „A tanár belátására, lelkiismeretére van bízva”. Pedagógusok a nyelvjárásokról In: Beregszászi Anikó–Hires-László Kornélia (szerk.) *Meszelt falakon túl: Születésnap kiadvány a Kótyuk István tiszteletére*. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. 2014. 69–76.
- Dudics Katalin 2016. A kisebbségi anyanyelv változat megítélése, szerepkörei néhány kárpátaljai felmérés alapján. In: Hires-László Kornélia szerk. *Nyelvhasználat, kétnyelvűség*. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból II. Ungvár: AutdorShark. 153-156.
- Dudics Lakatos Katalin – Gazdag Vilmos 2020. Dialektológiai alapismeretek filológus hallgatók számára. Törökbálint: Termini egyesület 44.

- Dudics Lakatos Katalin. „...én is nyelvjárásban beszélek”. *Anyanyelv-pedagógia* 11: 2. 112-114. 2018.
- Gal, Susan 1990. Mi a nyelvcseré és hogyan történik? In Kontra Miklós szerk. *Társadalmi és területi változatok a magyar nyelvben*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete. 47–59.
- Gazdag Vilmos 2021: Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban. Monográfia. Törökbálint: Termini Egyesület
- Giddens, Anthony 2008. *Szociológia* (Második kiadás). Osiris, Budapest.
- Hires-László Kornélia – Karmacs Zoltán – Márku Anita szerk. 2011. *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. Budapest – Beregszász. Tinta Könyvkiadó.
- Imre Samu 1963. Hol beszélnek legszebben magyarul? *Magyar Nyelvőr* 87: 279–283.
- In Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása*. Ungvár: PoliPrint. 221–225.
- Karmacs Zoltán 2009. Nyelvi attitűd: gyengítő és erősítő tényezők Kárpátalján a magyar nyelv esetében. In Borbély Anna – Vančóné Kremmer Ildikó – Hattyár Helga szerk. *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet–Gramma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar. 415–422.
- Kiss Jenő 2000. Magyar nyelvjárási beszélők anyanyelvi tetszési indexéhez. *Magyar Nyelvőr* 124: 465–467.
- Kiss Jenő 2001. A nyelvjárási régiók. Kiss Jenő szerk.: *Magyar dialektológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Kiss Jenő 2003. Nyelvjárások, regionális nyelvváltozatok. In Kiefer Ferenc szerk. *A magyar nyelv kézikönyve*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 297
- Kiss Jenő 2008. Minden magyar felelős az anyanyelvünkért (vmmi.org). (2025. május 1.)
- Kiss Jenő 2017. A nyelvjárások. In Tolcsvai Nagy Gábor szerk. *A magyar nyelv jelene és jövője*. Budapest: Gondolat Kiadó. 200.
- Kontra Miklós 1997. Hol beszélnek legszebben és legcsúnyábban magyarul. *Magyar Nyelv* 93: 224–232.
- Kontra Miklós 2003. Felcserélő anyanyelvi nevelés vagy hozzáadó? Papp István igaza. *Magyar Nyelvjárások* 41: 355–358.
- Kontra Miklós 2016. Hatalom és nyelv. *Magyar Tudomány* 2016/6

- Ladegaard, Hans. J. 1998. National stereotypes and language attitudes: The perception of British, American and Australian language and culture in Denmark. *Language & Communication* 18/4: 251–274.
- Lakatos Katalin 2006. A nyelvjárások megítélése kárpátaljai iskolások körében. *Magyar nyelvjárások* 44: 97–104.
- Lakatos Katalin 2007a. Iskolások nyelvjárási attitűdje a Munkácsi járásban. In Zelliger Erzsébet szerk. *Nyelv, területiség, társadalom*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság. 293–299.
- Lakatos Katalin 2008. Kárpátaljai iskolások a magyar nyelv változatairól. In *Félúton* 2. Budapest: ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola. 53–61.
- Lakatos Katalin 2009. Kárpátaljai pedagógusok és a nyelvjárások (Egy fölmérés tanulságaiból). In Borbély Anna–Vančoné Kremmer Ildikó–Hattyár Helga szerk., *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: 189 MTA Nyelvtudományi Intézet–Gramma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar. 423–430.
- Lakatos Katalin 2010. Kárpátaljai magyar iskolások nyelvi tudata és attitűdje. PhD-értekezés. ELTE, Budapest.
- Lakatos Katalin 2011. A nyelvjárások megítélése és a nyelvi sztereotípiák összefüggései Kárpátalja magyar iskoláiban. In: Hires-László – Kornélia, Karmacs Zoltán, Márku Anita szerk., 2011. *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. Budapest – Beregszász. Tinta Könyvkiadó. 274 – 279.
- Lippmann, Walter 1965 [1922]. *Public opinion*. The Free Press, New York.
- Mackie, Diane M. – Smith, Eliot R. 2004. *Szociálpszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest. 259.
- P. Lakatos Ilona - T. Károlyi Margit 2006. Hátrányos helyzet - pozitív attitűd (és ami mögötte van). In: Benő Attila és Szilágyi N. Sándor szerk.: *Nyelvi közösségek-nyelvi jogok*, 207-221. Kolozsvár: Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége.
- Sándor Klára: Az élőnyelvi vizsgálatok és az iskola: a kisebbségi kétnyelvűség. In: Sándor Klára szerk., *Nyelv, nyelvi jogok, oktatás*, 83-110. Szeged: JGYF Kiadó, 2001. 98. old

Szabó Tamás Péter 2012. „Kirakunk táblákat, hogy csúnyán beszélni tilos”. A javítás mint gyakorlat és mint téma diákok és tanáraik metanyelvében. Dunaszerdahely: Gramma Nyelvi Iroda.

Tolcsvai Nagy Gábor 1992. A mennyiség tagolódása. In Kontra Miklós szerk. *Társadalmi és területi változatok a magyar nyelvben*. Budapest: Osiris Kiadó. 168.

Internetes források:

- URL1: Az ukrán mint államnyelv oktatásának javítása területén
<https://hodinkaintezet.uz.ua/wp-content/uploads/2018/07/Celok-es-Feladatok.pdf> Letöltve:2025.02.28
- URL2: *A magyar nyelv értelmező szótára* <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/k-359B8/koznyelv-393B9/> Letöltve: 2025.02.28.
- URL3: *Nyelvjárás: érték vagy kolonc?* 2011.09.16.
<https://www.nyest.hu/hirek/nyelvjaras-ertek-vagy-kolonc> Letöltve: 2025.02.28.

РЕЗЮМЕ

Метою моєї роботи було виявлення мовних стереотипів, що існують у межах Косоньської територіальної громади, шляхом проведення анкетного опитування. Під час аналізу я прагнула з'ясувати, як мешканці ставляться до своєї рідної мови, діалектів та державної мови, а також які мовні установки й упередження пов'язані з варіантами мови, що вживаються в громаді.

Результати опитування показали, що значна частина респондентів має вищу освіту, що свідчить про більшу відкритість та зацікавленість інтелігенції до подібних досліджень. Більшість опитаних розуміють поняття діалекту і здебільшого впізнають мовні особливості свого населеного пункту. Водночас багато хто вважає, що розмовляє літературною мовою, тоді як мовлення сусідніх сіл частіше сприймається як діалектне. Така подвійність свідчить про те, що власна мовна практика здається їм природною, а варіанти мови з інших населених пунктів — відмінними. Таким чином, мовлення респондентів змінюється залежно від ситуації: у формальних випадках, наприклад під час офіційного спілкування, вони прагнуть використовувати літературну мову, тоді як у родинному та дружньому колі — елементи місцевого діалекту.

У ході дослідження я також виявила, що більшість мешканців позитивно ставляться до діалектів, розглядаючи їх як культурну цінність і традицію, яку слід зберігати. На їхню думку, діалекти є частиною місцевої ідентичності та культури громади, однак при цьому важливим вважається також знання і використання літературної мови. Більшість опитаних шкодують, що діалекти можуть зникнути, адже вони відображають багатство та різноманітність угорської мови.

Особливо показовими є погляди респондентів на мовлення мешканців сусідніх сіл. Хоча своє мовлення вони сприймають здебільшого як прийнятне й гарне, мовлення сусідів здається їм більш діалектним і відмінним. Це підтверджує мовний стереотип, згідно з яким "наша мова" ближча до норми, а "чужа" — діалектна. Респонденти також назвали конкретні слова й вирази, що відрізняють мовлення їхнього села від мовлення сусідів, що підкреслює місцеве мовне розмаїття. Загалом ставлення до носіїв діалекту є прийнятним: більшість не вважають їх неграмотними. Водночас деякі респондентки стикалися з неприємностями через своє діалектне мовлення — переважно в Угорщині, але іноді й у місцевому середовищі. Це підтверджує існування певних упереджень і

стереотипів, пов'язаних із діалектним мовленням, особливо якщо воно не відповідає очікуванням конкретного середовища.

Оцінка мовлення молодшого й старшого покоління також демонструє різноманітність. Мову старших вважають більш багатого, вишуканою і "чистою", тоді як у мові молоді переважає сленг, запозичені слова й аббревіатури. Водночас молодші покоління мають ширший мовний репертуар і сучасніший словниковий запас, що також розцінюється як цінність частиною респондентів.

На основі результатів дослідження я дійшла висновку, що мовні установки жителів Косоньської територіальної громади загалом позитивні щодо діалектів, які вони сприймають як важливу культурну спадщину. Однак мовні стереотипи все ж присутні, особливо у сприйнятті мовлення сусідніх сіл і мовної адаптації у формальних ситуаціях. Моє дослідження сприяє глибшому розумінню місцевої мовної свідомості та ідентичності, а також демонструє, як мовні звички впливають на міжселищні відносини та мовну самосвідомість угорських громад Закарпаття.

MELLÉKLET

1. kérdőív

Lőrinc Orsolya vagyok, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola második évfolyamos magyar nyelv és irodalom szakos hallgatója.

Évfolyammunkámban a Kaszonyi kistérség lakosainak nyelvjárásokkal kapcsolatos véleményét vizsgálom. Arra kérném, hogy segítse munkámat az alábbi kérdőív kitöltésével! A kérdőív kitöltése teljesen anonim és csak néhány percet vesz igénybe. Az adatok kizárólag kutatási célból kerülnek felhasználásra.

Köszönöm, hogy válaszaival hozzájárul kutatásom eredményességéhez!

Neme: 1) nő 2) férfi

Életkora:

- 1) 16-20
- 2) 21-29
- 3) 30-45
- 4) 46-60
- 5) 60+

Lakhelye:

- 1) Kaszony
- 2) Zápszony
- 3) Csonkapapi

1. Saját települése magyar beszéde

- 1) szép 2) csúnya 3) olyan, mint más magyarul beszélőké 4) egyéb

2. Mit nevezünk nyelvjárásnak (tájnyelvnek vagy tájszónak)?

.....
.....

3. Az Ön településén beszélnek valamilyen nyelvjárást?

- 1) igen 2) nem 3) nem szeretnék válaszolni

4. Ön beszél nyelvjárásban?

- 1) igen 2) nem 3) nem szeretnék válaszolni

5. Ön mindig minden helyzetben egyformán beszél?

- 1) igen 2) nem 3) nem szeretnék válaszolni

Ha nem, mitől függ beszéd módja?

.....

.....

6. A szomszéd település magyar lakói beszélnek nyelvjárásban?

1) igen 2) nem 3) nem tudom 4) nem szeretnék válaszolni

7. Tud-e olyan szavakat, kifejezéseket, amiket a szomszéd településen másképp mondanak, mint Önöknél?

1) igen 2) nem 3) nem szeretnék válaszolni

Ha igen, konkrétan milyen szavak, kifejezések ezek?

.....

.....

8. Hogyan vélekedik azokról az emberekről, akik mindig és mindenhol nyelvjárásban beszélnek?

- 1) megfelelőnek tartom
- 2) nem tartom megfelelőnek
- 3) nem szeretnék válaszolni

9. Ha valaki csak nyelvjárásban beszél Kárpátalján

- 1) könnyen boldogul
- 2) lehetnek nehézségei
- 3) nehezen boldogul
- 4) egyéb

10. Ha valaki csak nyelvjárásban beszél Magyarországon

- 1) könnyen boldogul
- 2) lehetnek nehézségei
- 3) nehezen boldogul
- 4) egyéb

11. Mennyire érzi zavarónak a nyelvjárási beszédet az alábbi helyeken?

	<i>Egyáltalán nem zavar</i>	<i>Kicsit zavar, de elfogadhatónak tartom</i>	<i>Nagyon zavar, elfogadhatatlannak tartom</i>
Családban			
Baráti körben			
Iskolában			
Üzletben			
Nyilvános beszédben			

Templomban			
Televízióban, rádióban			

12. Sajnálná, ha kivesznének a nyelvjárások?

1) igen 2) nem 3) nem szeretnék válaszolni

Ha igen, miért?

.....

13. Mennyire ért egyet a következő állításokkal? (1- egyáltalán nem értek egyet, 5- teljes mértékben egyetértek)

a.) Ma már kevesen beszélnek nyelvjárásban

1 2 3 4 5

b.) A nyelvjárás érték, fontos a megőrzése

1 2 3 4 5

c.) Napjainkban elengedhetetlen a köznyelv elsajátítása

1 2 3 4 5

d.) A nyelvjárás a köznyelv romlott változata

1 2 3 4 5

e.) A nyelvjárás az eredeti, romlatlan nyelvváltozat

1 2 3 4 5

f.) A nyelvjárásban beszélő ember műveletlen

1 2 3 4 5

g.) Jó, ha beszélünk valamilyen nyelvjárást is, de ismerjük a köznyelvet

1 2 3 4 5

h.) Erdélyben beszélnek a legszebben magyarul

1 2 3 4 5

i.) Kárpátalján beszélnek a legszebben magyarul

1 2 3 4 5

Köszönöm, hogy segítette munkámat!

2. kérdőív

Lőrinc Orsolya vagyok, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola harmadik évfolyamos magyar nyelv és irodalom szakos hallgatója. Évfolyammunkámban Kaszony felnőtt lakosságának metanyelvi ismereteit vizsgálom. Arra kérném, hogy segítse munkámat az alábbi kérdőív kitöltésével! A kérdőív kitöltése teljesen anonim és csak néhány percet vesz igénybe. Az adatok kizárólag kutatási célból kerülnek felhasználásra. Köszönöm, hogy válaszaival hozzájárul munkám eredményességéhez!

Neme: 1) nő 2) férfi

Életkora:

- 1) 16-20
- 2) 21-29
- 3) 30-45
- 4) 46-60
- 5) 60+

1. Véleménye szerint hol beszélnek a legszebben magyarul? (többet is jelölhet)

- 1) Budapesten
- 2) Magyarországon, vidéki városokban
- 3) Magyarországon, falvakban
- 4) Kárpátalján
- 5) Erdélyben
- 6) Felvidéken
- 7) Vajdaságban
- 8) Muravidéken
- 9) egyéb helyen

2. A magyaron kívül milyen nyelven beszél? (többet is jelölhet)

- 1) ukránul
- 2) oroszul
- 3) angolul
- 4) egyiken sem
- 5) egyéb

3. Magyar nyelvtudását az alábbi skálán hányasra értékelné? (1- egyáltalán nem tudok, 5- nagyon jól tudok)

5 – nagyon jól tudok magyarul

4 – jól tudok magyarul

3 – közepesen tudok magyarul

2 – csak egy kicsit tudok magyarul

1 – egyáltalán nem tudok magyarul

4. Ukrán nyelvtudását az alábbi skálán hányasra értékelné? (1- egyáltalán nem tudok, 5- nagyon jól tudok)

5 – nagyon jól tudok ukránul

4 – jól tudok ukránul

3 – közepesen tudok ukránul

2 – csak egy kicsit tudok ukránul

1 – egyáltalán nem tudok ukránul

5. Ön szerint mit nevezünk köznyelvnek?

.....
.....

6. Ön szerint a nyelvjárás vagy a köznyelv szebb?

1) nyelvjárás

2) köznyelv

3) nem szeretnék válaszolni

7. Melyiket használja többször beszéde során?

1) nyelvjárás

2) köznyelv

3) nem szeretnék válaszolni

8. Ön szerint különbözik-e a magyarországi beszéd az itthonitól?

1) igen

2) nem

3) nem szeretnék válaszolni

Ha igen, miben?

.....
.....

9. Előfordult már, hogy kellemetlen élményben volt része, amiért nyelvjárásban beszélt?

1) igen

2) nem

3) nem szeretnék válaszolni

Ha igen, kérem röviden mesélje el

.....
.....

10. Hol érte hátrányos megkülönböztetés a nyelvjárása miatt? (többet is jelölhet)

- 1) lakhelyén
- 2) Magyarországon
- 3) iskolában
- 4) üzletben
- 5) sehol
- 6) nem szeretnék válaszolni

11. Előfordult már, hogy kijavított valakit beszéde miatt?

- 1) minden esetben
- 2) néha
- 3) soha
- 4) nem szeretnék válaszolni

12. Ön hogyan tekint a nyelvjárásra? (többet is jelölhet)

- 1) megőrzendő hagyomány
- 2) kommunikációs eszköz
- 3) érték
- 4) műveletlenség
- 5) egyéb
- 6) nem szeretnék válaszolni

13. Beszéde alapján felismeri-e honnan való egy ember?

- 1) igen
- 2) nem
- 3) néha
- 4) nem szeretnék válaszolni

Ha igen, miről ismerhető fel?

.....
.....

14. Ön szerint a fiatalok vagy az idősebbek beszéde szebb?

- 1) fiatalok
- 2) idősek
- 3) nem szeretnék válaszolni

Amennyiben úgy véli, hogy a fiatalok beszéde szebb, kérem röviden indokolja meg

.....
.....

Amennyiben úgy véli, hogy az idősebbek beszéde szebb, kérem röviden indokolja meg

.....

.....

15. Mit gondol, 30-40 év múlva fognak-e még nyelvjárásban beszélni lakhelyén?

1) igen

2) nem

3) nem szeretnék válaszolni

Köszönöm, hogy segítette munkámat!

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

Lőrinc Orsolya_Magyar szak_Szakdolgozat_2025-4-34

Науковий керівник / Експерт

Автор **Аніко Чурман-Пушкеш**

підрозділ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

6.42%

12.77%

КП 1

17.52%

20.48%

КЦ

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

7614

Кількість слів

59498

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	Б	0
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	␣	0
Білі знаки	Б	29
Парафрази (SmartMarks)	a	14

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://real.mtak.hu/165710/1/Jankl_MNy_23-1.pdf	130 1.71 %
2	https://kmf.uz.ua/wp-content/uploads/2023/05/dialektologiai_alapismeretek_web.pdf	104 1.37 %
3	https://ojs.elte.hu/magyarnyelv/article/download/6338/4770/12955	102 1.34 %
4	https://tanulmanyok.ff.uns.ac.rs/index.php/tan/article/download/2265/2268/	88 1.16 %
5	https://kmf.uz.ua/wp-content/uploads/2023/05/dialektologiai_alapismeretek_web.pdf	87 1.14 %

6	https://kmf.uz.ua/wp-content/uploads/2023/05/dialektologiai_alapismeretek_web.pdf	75 0.99 %
7	https://confscience.webnode.com.ua/_files/200000057-0d4950e4cb/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%2043.pdf	58 0.76 %
8	https://mnytud.arts.unideb.hu/szleng/tanulmanyok/kolozsvai_grandpierre_emil1965.pdf	30 0.39 %
9	https://www.nyest.hu/hirek/nyelvjaras-ertek-vagy-kolonc	29 0.38 %
10	https://real.mtak.hu/75696/1/Tolcsvai_Magyarnyelv_199_Kiss.pdf	26 0.34 %

з домашньої бази даних (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з програми обміну базами даних (0.24 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Стаття_BAK.docx 5/3/2023 Dnipropetrovsk University of Humanities (Dnipropetrovsk University of Humanities)	18 (2) 0.24 %

з Інтернету (12.53 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://kmf.uz.ua/wp-content/uploads/2023/05/dialektologiai_alapismeretek_web.pdf	363 (15) 4.77 %
2	https://real.mtak.hu/165710/1/Jankl_MNy_23-1.pdf	130 (1) 1.71 %
3	https://tanulmanyok.ff.uns.ac.rs/index.php/tan/article/download/2265/2268/	106 (2) 1.39 %
4	https://ojs.elte.hu/magyarnyelv/article/download/6338/4770/12955	102 (1) 1.34 %
5	https://confscience.webnode.com.ua/_files/200000057-0d4950e4cb/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%2043.pdf	58 (1) 0.76 %
6	https://real.mtak.hu/75696/1/Tolcsvai_Magyarnyelv_199_Kiss.pdf	46 (2) 0.60 %
7	https://www.nyest.hu/hirek/nyelvjaras-ertek-vagy-kolonc	43 (2) 0.56 %
8	https://mnytud.arts.unideb.hu/szleng/tanulmanyok/kolozsvai_grandpierre_emil1965.pdf	30 (1) 0.39 %
9	https://www.mnb.hu/letoltes/novekedesi-hitelprogram-a-magyar-nemzeti-bank-hitelosztonzo-eszkozenek-tapasztalatai.pdf	28 (3) 0.37 %
10	http://mnytud.arts.unideb.hu/mnyj/57/08.dudicsl.pdf	22 (1) 0.29 %
11	https://www.c3.hu/~magyarnyelv/01-1/sandora.htm	16 (2) 0.21 %
12	http://web.unideb.hu/~tkis/kontra_megjegyzesek.pdf	10 (2) 0.13 %

Список прийнятих фрагментів

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
	https://kmf.uz.ua/wp-content/uploads/2023/05/dia...	202 (2.65%)
1	A 2007-ben megjelent Hiába repülsz te akárhová... című kötet több olyan lejegy...	87 (1.14%)

2	A nem köznyelvi változatok pozitívabb megítéléséért legtöbbet az iskolák tehet...	75 (0.99%)
3	Ha valaki csak nyelvjárásban beszél	5 (0.07%)
4	Mennyire érzi zavarónak a nyelvjárási beszédet az alábbi helyeken	9 (0.12%)
5	b.) A nyelvjárás érték, fontos a megőrzése;	7 (0.09%)
6	d.) A nyelvjárás a köznyelv romlott változata	7 (0.09%)
7	f.) A nyelvjárásban beszélő ember műveletlen	6 (0.08%)
8	h.) Erdélyben beszélnek a legszebben magyarul	6 (0.08%)
	https://confscience.webnode.com.ua/_files/200000...	58 (0.76%)
1	A nyelvjárási beszéd nem egyenlő a műveletlenséggel, iskolázatlansággal, és s...	58 (0.76%)
	https://www.c3.hu/~magyarnyelv/01-1/sandora.htm	16 (0.21%)
1	a hagyományokhoz tartozik Az indoklásoknak ebből a részéből az	7 (0.09%)
2	nyelvi hagyományoknak jelentős szerepe van a különböző nyelvváltozatok megmar...	9 (0.12%)
	https://www.mnb.hu/letoltes/novekedesi-hitelprog...	11 (0.14%)
1	0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 dinamikus nem	11 (0.14%)
	Стаття_BAK.docx	8 (0.11%)
1	Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оціню...	8 (0.11%)
	https://mnytud.arts.unideb.hu/szleng/tanulmanyok...	30 (0.39%)
1	nyelvnek az az egységes, beszélt változata, amelynek alapjait főleg az iskola,...	30 (0.39%)
	https://tanulmanyok.ff.uns.ac.rs/index.php/tan/a...	88 (1.16%)
1	A legelső dolog, ami a gyermeket meglepi az iskolában, az, hogy az a magyar n...	88 (1.16%)
	http://web.unideb.hu/~tkis/kontra_megjegyzesek.pdf	5 (0.07%)
1	rombolnak itt a növendék lelkében?"	5 (0.07%)
	http://mnytud.arts.unideb.hu/mnyj/57/08.dudicsl....	22 (0.29%)
1	A nyelvjárás fontos kin csünk nem elítélendő, nem szégyen, de kell ismernünk...	22 (0.29%)
	https://www.nyest.hu/hirek/nyelvjaras-ertek-vagy...	43 (0.56%)
1	Nem szabad feledni, hogy nemcsak „anyanyelvünkben vagyunk igazán otthon”, han...	29 (0.38%)
2	semmilyen nyelvjárási formáról. (Akkor sem, ha egy-egy nyelvjárási jelenség a ...	14 (0.18%)